

Rūdolfs Blaumanis

No saldenās pudeles

Joku luga četros cēlienos

PERSONAS

Ezerlauku māte, atraitne

Marija, viņas meita

Krustmāte Lavīze, viņas māsa

Mārtiņš

Taukšķis

Krišs

Pičuks

Auce, Pičuka sieva

Rindēns, bagāts saimnieks un tiesas priekšnieks

Notiek Ezerlaukos, Ērgļu novadā, Vidzemē.

Laiks: tagadne.

PIRMAIS CĒLIENS

Istaba Ezerlaukos.

PIRMAIS SKATS

Māte. Marija. Rindēns sēd pie galda.

M ā t e. Varēji nu gan vēl pie mums uz launagu palikt, Rindēn. Nudie. Glāzi piena, tējas – kafijas... jā?

R i n d ē n s. Nē, pateicos.

M ā t e. Nē, par visu tiesu! Ej, Marij...

R i n d ē n s (*pieceldamies*). Lūdzu, nē! Pateicos no visas sirds, bet nevaru tiešām ilgāk... nu jādomā par māju. (*Iet un ņem cepuri.*)

M ā t e. Kas tu par stūrgalvi! (*Pieiet pie sāņu durvīm.*) Mārtiņ, piebrauc Rindēna zirgu pie durvīm!

R i n d ē n s. Ko nu! Lai paliek!

M ā t e. Nekas, nekas.

R i n d ē n s (*sniedz mātei roku*). Ar Dievu!... Un tad tā lai paliek! Tu nākamsvētdien atnāksi pie mums un noskatīsies mūsu centrifūgā?

M ā t e. Jā, tā lai paliek. Aiziesim abas ar Mariju.

M a r i j a. Man nākamsvētdien ganu diena.

M ā t e. Izies krustmāte aiz tevis ganos. Tev arī tā mašina jāredz, tev jau ar viņu vairāk būs jāstrādā nekā man.

R i n d ē n s. Kā tad... Nu tad uz redzēšanos! (*Dod Marijai roku.*)

M a r i j a. Sveiks!

Rindēns prom pa vidu.

M ā t e (*pavada viņu. Ārā*). Labas dienas mātei un mātai. No mums visām trim. Un mēs ar Mariju citsvētdien... nu sveiks! Ar Dievu, ar Dievu! (*Ienāk, aizver durvis. Ļoti dusmīgi.*) Tā tad atkal laikam nekā?

M a r i j a. Laikam.

M ā t e. Ko – laikam? Viņš tak tevi uzrunāja?

M a r i j a. Uzrunāja gan.

M ā t e. Un tu?

Marija rāda uz viņa glāzi, kas pusnodzerta stāv uz galda.

M ā t e (*pieiet pie galda un pasmeķē*). Gatava auša, godīgam cilvēkam šito etiķi priekšā celdama!

M a r i j a. Vai Bērziņš bija negodīgs, ka tu viņu ar šito etiķi pacienīji?

M ā t e. Tas notika aiz pārskatīšanās.

M a r i j a. Bet taisni no tās reizes izpaudās vēsts, mēs Ezerlaukos dzirdot ar skābu jāņogu vīnu katru nepatīkamu precinieku. Es domāju, kad jau nu reiz tās valodas tādas iet – lai iet arī, un uzliku Rindēnam skābo.

M ā t e. Lai nu viens paklausās! Šitā ākstīdamās, tu vēl beigās visus aizdzīsi projām!... Aiz to es skatos, skatos, ko tas nabags dzer un arvien tās acis tā savādi saverkšķī. Nākamā reizē tu man arī ieliesi. Es tevi drusciņ pielūkošu.

M a r i j a. Nu tad lūdz, lai Dievs nākamreiz sūta īsto. Tad dabūsi saldo!

M ā t e. Īsto! Tam gan laikam vajadzēs būt kādam baronam!

Rindēns atkal ienāk.

R i n d ē n s. Olnīcas galā pamanīju... te laikam... palikuse... ā, tepat viņa ir! (*Paņem pātagu.*) Sveikas!

M ā t e. Sveiks! Tas ir uz atnākšanu, mīļo Rindēn!

Rindēns prom.

M a r i j a. Nu nezina vis.

M ā t e (*kas ļoti laipni bij runājuse, atkal igni*). Nezin vis! Hm! Tur nu viņš aizbrauc! (*Skatās pa logu.*) Tāds cilvēks! Tāds cilvēks! Tas nu pagalam! Māja kā lāde un tepat kaimiņos, nauda Rīgā uz intresēm, pats – jauns, glīts, godīgs. Un jau amatā arī: tiesas priekšnieks. Mēs, mātes, – draudzenes! Es nezinu, es nezinu, ko tu vēl gribi! N u d i e, es nezinu!

M a r i j a. Tikai vienu lietu, māt: patikšanu. Es gribu īstu patikšanu.

M ā t e. Kā nu tāds cilvēks nevar patikt! Nakts vidū: skriešus jau pie tāda jāskrien.

M a r i j a. Skries arī! Kurai viņš būs īstais, tā skries.

M ā t e. Īstais, īstais, īstais! To vārdu vien nu māki daudzina! Ja tēvs vēl būtu dzīvs, gan viņš tevi saīstinātu!... Lūk, i te viņa pietrūkst! Viņš vis tev neļautu tos vīriešus tā dancināt un sijāt. Še ir tas un tas, ar to tu saderi kopā – tas tev jāņem! Tā viņš darītu. Un tu paklausītu un dzīvotu laimīgi. Bet nu – nu, jo labs nāk, jo tu labāka gribi. Piemini manus vārdus, meit: tu tāpat paliksi bešā kā tāda, kuru neviens nav bildinājis.

M a r i j a. Un ja nu par tiesu tā notiktu? Vai tā būtu tik liela nelaime? (*Uzņem kādu rokas darbu.*)

M ā t e. Ja tev par tiesu tādas domas ienāktu galvā, ka vari palikt bešā, tad tu vis tik jauki kā bezdelīga nečirkstētu: «Vai tā būtu tik liela nelaime?...» Bet n e v i l i e s, meit, – ne – vi – lies, es tev saku! Meitas tāpat nāk modē kā tāda ziņģe vai basta lakats. Papriekš: vai, cik skaists, vai, kas par melniņu, – beigās: ni vairs kāds grib dzirdēt, ni redzēt! Tā ies ar tevi! Tagad tu esi cenā! Bet pagaidi vēl kādu laiciņu! Pagaidi! Tad būs plūks! Kā no bluķa zemē! Tad tu varēsi svilpot.

M a r i j a. Tici vien, māt, es nesvilpošu.

M ā t e (*gandrīz vai raudādama*). Bet es svilpošu! Mana vienīgā meita nedrīkst palikt bez vīra. Tā kauna es nepanesīšu!

M a r i j a. Bet, mīļo mammīt, ko nu tagad jau par kaunu runāt – pavasarī par rudens salnu.

M ā t e. Ir gan vairs pavasaris – divdesmit ceturtais gads! Prātīga meita bez aubes nelaiž pār par divdesmit! Un tad – ak tu tētīt! – tu gan laikam nemaz neredzi, kā mūsu saimniecībā iet.

M a r i j a. Ko es tur varu darīt! Saime tagad visur bezkaunīga.

M ā t e. Bet tak drusku savādāka, kur saimnieks mājā. Es gan labi zinu, kā tēva laikā bij un kā tagad ir. Nerāva vis aci no pieres laukā! Negribēja vis ik dienas gaļas ēst, pietika ar divām reizām nedēļā.

M a r i j a. Tēvatēva laikā bija vēl labāk. Tad saime prasīja gaļas tikai četras reizes par gadu: ap Miķeļiem, ap Ziemas svētkiem, ap Lieldienām un Jāņiem.

M ā t e. Ak, nesāc nu alkatību runāt! Vai es viņus gribu mērdēt! Bet visa sava laba viņiem tak arī nevaru sagrūst rīklēs.

M a r i j a. To jau arī neviens neprasa.

M ā t e. Neprasa gan tev! Par ko tad vairs nemaz nevar apklausīties, par ko tad vienumēr skandina kā pulkstenu ausis: «Es varu aiziet.»

M a r i j a. Nu, kam patīk, lai iet... Ak Krišs tev atkal tā sacīja?

M ā t e. Un pie tam vēl glīti izlamāja. Bet nav labi ar tiem citiem arī. Pičuks tāds vien ir kā sabozies un Tauskšķis arī... tam ar nav... tur ... laime vēl, ka tā Auce pie tevis piegriezusēs, citādi Krišs viņu arī jau būtu sakūdījis.

M a r i j a. Mārtiņš tev diezgan tika stāstījis par Kriša lielo muti. Mārtiņš jau Kriša negribēja. Kam tu viņu derēji?

M ā t e. Es palaidos uz krustmāti. Tā jau apsolījās, gan šī ar viņu tikšot galā.

M a r i j a. Krustmāte arī reizēm vairāk apsola, nekā var izdarīt.

M ā t e. To jau es arī saku. Un tādēļ, lūk, es arī gaidu, lai tu precies. Būtu tad jel tak viena galva mājā. Nudie, ja tu vēl ilgi tā pretosies, – kā skaitīšos, tā apprecēšos vēl pate par otru lāgu! Tad tu redzēsi!

M a r i j a. Nekas nekaitētu, jauna jau vēl diezgan esi.

M ā t e. Nemaz nesmejies. Mana vecuma vēl neviens tik drīz neuzminēs kā tava.

M a r i j a. Tiesa gan. Es pate teiktu, ka tev trīsdesmit pieci, ja nezinātu, ka tev jau četrdesmit trīs.

M ā t e. Ujā! Tu esi laba! Četrdesmit trīs!

M a r i j a. Nu jā, tu tak man teici, tu esot taisni divdesmit gadu vecāka par mani. Ja tu tagad gribi palikt jaunāka, tad jau jāprasa, kā viņu sauc.

M ā t e. Ko tad?

M a r i j a. Nu jauno tēvu, jauno tēvu!

M ā t e. Auša!

Lavīze uznāk no kreisās puses.

OTRAIS SKATS

Māte. Marija. Lavīze.

L a v ī z e (*viršbrunčus uzsprauduse, stulpu zābakos pieiet pie galda, paskatās vīna glāzē, pieliek to pie lūpām un atliek ātri glāzi uz galdu atpakaļ. Lēnām un apdomīgi*). Ahā! No etiķa mucas. (*Noskurinās.*) Brr! (*Pieiet pie skapja, atver to, paņem krīta gabalu un skaita baltās strīpas durvju iekšpusē.*) Viens, divi, trīs, četri, pieci, seši, septiņi. Vai zini, Marij, cikais Rindēns ir? Astotais.

(*Pievelk stripu un aizver skapi.*) Ja Dieviņš tev duci precinieku nolīcis, tad vēl četriem jānāk, iekams īstais rādīsies.

M ā t e. Saki labāk, ka Marija to nupat izlaida vējā.

L a v ī z e. Rindēns īstais? Meli. Īstais piebrauks ar divi zirgi un pederu vāģiem. Vai ne, Marij?

M a r i j a (*jautri*). Kā tad, krustmāt, kā tad! (*Piesteidzas viņai klāt un atlaiž uzsprāustos brunčus.*)

L a v ī z e. Lai nu, lai nu! Tūliņ jau atkal būs jāuzsprauž. Ienācu tikai paprasīt, kurš sivēns rītā tiem Jāņiem būs kaunams: daglais vai baltais? Jāzina, kuru šovakar vairs nebarot.

M ā t e. Būs vēl jāapskatās. Bet Mārtiņam jau no rīta nebūs vaļas.

L a v ī z e. Es pats to sivēnu nomiegšu, lai tikai iztecina tutenu.

M a r i j a. Krustmāt, lai nu to izdara puisietis! Ja Mārtiņam nav vaļas – cits.

L a v ī z e. Nē, nē. Kad es pēmruden diviem vepriem varēju izņemt dzīvību, tad tas sivēns man kā špicka. Man tai saimei atkal drusku jāparāda dūša. Sāk atkal palikt par daudz liela.

M ā t e. Es jau Marijai stāstu: Krišs mani smalki izgodēja.

L a v ī z e. Es arī šorīt no viņa dabūju piparus. Teica, ka visa saime aiziešot.

M a r i j a. Nu, nu! Lai tikai palūko Mārtiņu sakūdīt!

L a v ī z e. Vai tad viņš Mārtiņu vairs pieskaita pie saimes! Taisni Mārtiņa dēļ viņš jau errojas. Tas Ezerlaukos tagad esot saimnieks.

M a r i j a. Un kas Krišam par to?

L a v ī z e. Paprasi nu! Šis varētu labāk slinkot, ja Mārtiņa nebūtu! Mārtiņš viņam nepatīkams uzraugs.

M a r i j a. Un ja Mārtiņš par tiesu būtu saimnieks?

L a v ī z e. Jā, tad tā būtu cita lieta. Tāda amats jau ir saimi pārraudzīt. Bet puisis puisam to nepieļauj.

M a r i j a. Smiekli! Kas Krišam gan prasīs atļauju!

M ā t e. Bet tu dzirdi, viņš grasās iet projām. Pašā darba laikā! Ak, ak, visa tā varza beigtos, ja tev būtu vīrs! Ko domā, Lavīz, viņa ar to nabaga Rindēnu par citu neko nerunāja kā par to piena mašīnu. Centerpūga un centerpūga – mala, ka mala.

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Kad tad šis mums to mašīnu sacījās izskapēt?

M ā t e. Brauks jaunredēļ uz Rīgu un tad atvedīs.

L a v ī z e. Nu ja. Taisni karstajam laikam tas mašīņš jau arī vislabāk derot... Bet iesim nu uz to sivēnu. (*Aizsprauž brunčus, prom pa kreisai.*)

M ā t e. Jāiet ir. (*Prom.*)

Marija nosēstas un strādā. Dungā dziedmiņu. Mārtiņš ienāk pa vidu.

TREŠAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š. Kur saimniece?

M a r i j a. Māte nupat tur izgāja.

Mārtiņš grib mātei doties pakal.

M a r i j a. Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Nu?

M a r i j a. Kas tev mātei sakāms?

M ā r t i ņ š. Man ar viņu jārunā... Jāizrunājas.

M a r i j a. Kas, kas? Par ko tik svarīgā balsī?

M ā r t i ņ š. Ak, man nāk nepatikšanas aiz nepatikšanām! (*Grib aiziet.*)

M a r i j a. Tak paliec jel acumirkli! Kas par nepatikšanām?

M ā r t i ņ š. E!

M a r i j a. Nu pastāsti jel!

M ā r t i ņ š. Ko tur! Gan jau dzirdēsi no saimnieces.

M a r i j a. Tu esi ērmots cilvēks, Mārtiņ. Ne tev priekš manis kādreiz laika, ne kāda laba vārda. It kā es tev kaut ko būtu nodarījuse!

M ā r t i ņ š. Tu man ko nodarījuse? Tas man nekad nav ienācis prātā.

M a r i j a. Nu kāpēc tad no manis tā... arvien tā izvairies?

M ā r t i ņ š. Es izvairoties? (*Iesmejas isi.*) Hm! Un man taisni pārmet...

M a r i j a. Ko tad? Kas tad?

M ā r t i ņ š. Lai paliek! (*Grib atkal aiziet.*)

M a r i j a. Nebēdz nu, nebēdz! Kas tev pārmet? Ko tev pārmet?

M ā r t i ņ š. Ak, tur ir lieli, gari pātari! Kamēr es mājā spaiņus stīpāju, tikām Krišs pļavā sataisījis tādu lembestu... un kad es nogāju turp...

M a r i j a. Tas tik ir cilvēks! Nu, ko tad šis? Ko šis tev sacīja?

Mārtiņš. Es... es... kalpojot jums par daudz un turoties ar jums par daudz uz vienu roku...

Marija. Ak, tās ir vecas pasakas! Cita viņš nekā neteica?

Mārtiņš. Grasās iet projām. Sakūdījis Pičuku, i pat Taulkšķi.

Marija. To es arī jau zinu. To tu stāsti mātei vai krustmātei. Runā par citām lietām.

Mārtiņš. Man nekādu citu lietu nav.

Marija. Nav? Pameklē, kas zin, ka neatrodas! Kā būtu, kad tu ar mani drusku parunātos – nu sacīsim – par Rindēnu?

Mārtiņš. Kas man par viņu ko runāt!

Marija. Vai tev negribētos zināt, kādēļ viņš te bij?

Mārtiņš. To jau zinu.

Marija. Centrifūgas dēļ?

Mārtiņš. Ko nu par to! Par to var runāt ir mazāk uzpucējies cilvēks.

Marija. Un, ko es viņam atbildēju, to tu arī zini?

Mārtiņš. Kā tad.

Marija. Kā tu to zini?

Mārtiņš. Tādēļ, ka arī Rindēns priekš tevis par prastu.

Marija. Par prastu! (*Smejas.*) Par prastu! Kā tad, par prastu gan! Vai zini, Mārtiņ, kādu es gaidu? Baronu ar stikla karieti un četriem zirgiem! Viņš būs tik smalks, ka sulainis to izcels no karieses, sulainis viņu ievēdīs istabā un sulainis mani priekš viņa uzrunās! (*Smejas.*)

Mārtiņš (*īsi*). Tā jau var gan iznākt! (*Aiziet ātri pa kreisai.*)

Marija (*it kā neviļot pāri soļu viņam pakaļ. Sakniebj pirkstus dūrēs un savelk ģīmi. Stāv tā brītiņu.*) Ā! (*Iet un sāk strādāt. Uzņem jautru meldiņu. Norauj to piepeši un nomet dusmīgi darbu zemē. Galvu rokās saņēmuse.*) Ā... (*Pauze. Auce pakar galvu pa kreisajām durvīm.*)

CETURTAIS SKATS

Marija. Auce.

Auce. Marij, piens katlā.

Marija (*īgni*). Lai viņš ir!

Auce. Vai tad tu nenāksi siera siet?

Marija. Ne!

Auce. Bet es tak vēl nemāku viena pati.

M a r i j a. Nu tad mācies!

A u c e (*ienāk, paliek pie durvīm stāvēt*). Tu esi saskaitusēs. Vai šis... nupat Mārtiņš aizgāja pa ķēķi... tas laikam... tas tevi... tas gan arī ir cilvēks. Pičuks zobus vien uz viņu griež, un Krišs pat nozvērējās ar viņu vairs ilgāk kopā nedzīvot.

M a r i j a. Lai viņš iet ratā!

A u c e. Ujā, cik tu bārga! Brīnums, ka tas Mārtiņš pret mani tāds labs. Es par viņu nevaru žēloties.

M a r i j a (*bārgi*). Vai tad es par Mārtiņu žēlojos! Tu arī nemaz nesaproti!

Auce parausta plecus, prom.

M a r i j a. Auce!

A u c e (*ārā*). Tūliņ.

Marija iet nemierīgi istabā no viena gala uz otru un paceļ nomesto rokdarbu.

Auce ienāk.

A u c e. Jāuzrauga katls.

M a r i j a. Tik ātri jau nu vēl tas piens nesasils! Panāc druscīņ šurp. Pastāsti man kaut ko. Saki – vai tu ar to Pičuku jau ilgi pazinies, kamēr vēl nebijāt precējušies?

A u c e. Kur nu ilgi! Pēmpavasār abi gluži sveši iegājām Svempos.

M a r i j a. Un šopavasār mūsu mājās nodzērāt kāzas. Tad jau viss notika gada laikā?

A u c e. Ak, taisnību sakot, vēl drusku ātrāk. Ap Bērtuļa tirgu es jau biju Pičuka brūte.

M a r i j a. Ak tad vēl i ne rudens nenogaidījāt!... Auce, es gribētu zināt, kā toreiz ar jums viss bij?

A u c e. Kā bij?... Nu, viss bij gluži riktīgi.

M a r i j a. Nu jā, jā. Jā tak! Bet es gribētu zināt... saki – kas papriekšu runāja par precēšanos: tu vai viņš?

A u c e. Vī – kas t ā par prasīšanu! Kā tad lai es! Dievs tētīt – klieudz jau nu gan tagad par meitām, ka tās trakas, bet gluži tāda es jau vis nebiju.

M a r i j a. Nu, es jau nu arī tāpat vien... es jau tevi gan zinu... Bet Pičuks, kā tad šis? Nebij nemaz bailīgs?

A u c e. Iesākumā nu bij tāds... Bet, kad apradām, tad nekā nevarēja sacīt.

M a r i j a. Nu un tad?

A u c e. Nu un tad... tad tas tā gāja... Uzpasēja mani briesmīgi – kur es, tur šis, kur es, tur šis! Gāju es ganos svētdien, šis ar saviem zirgiem turpat, kur es. Gāju es uz baznīcu, Pičuks man arī. Gāju es uz klubu, Pičuks līdzī un dreb, kad es ar kādu citu dancoju... Ak, tie bij traki laiki!

M a r i j a. Un tev viņam nemaz nebij jāpalīdz tikt uz ceļa? Proti, ar to uzrunāšanu.

A u c e. It nemaz.

M a r i j a. Kā viņš tevi uzrunāja?

A u c e. Ak, ko tur nu!

M a r i j a. Pastāsti, es to gribētu zināt!

A u c e (*kaunīgi smīnēdama*). Nudie, es vairs lāgā neatminos!

M a r i j a. Ko nu runā! Stāsti nu, stāsti!

A u c e. Nudie, es nezinu, kā lai to izstāstu... Tas bij īsi priekš Bērtuļa tirga. Laikam pēdīgā svētdiena priekš Bērtuļa. Man bij ganu diena. Es biju ielaiduse pļavā, lopi atālā mierīgi ēda – pate pļavmalā pie kaudzes sēdēju un šuvu. Te man uzreiz kaut kas – būks! – iekrīt klēpī... Viens ābols... Es tūliņ zināju, kas tas sviedējs, bet šuvu vien tālāk. Te – būks! – otrs ābols... «Ūja,» es smejos, «vai nu jau āboļu lietis sāk līt! Jāprasa Vanagu Pēteram, vai viņš kaudzes ar tāds debesis uznācis!»... Te Pičuks klāt un saka, lai neniekojoties, es gan esot zinājuse, ka šis tas esot. Bet es palieku pie Vanagu Pētera un sāku to vienu ābolu tiesāt. Lai šim arī dodot ko nokost. Es dodu arī, šis nokož un saķer manu roku, un nelaiž un nelaiž tās vairs vaļā. Un nu sāk runāt, kā es šim patīkot, un tā un tā, un prasa – – – vai Dieviņ, es to nemaz nemāku izstāstīt!

M a r i j a. Nu, nu, nu! Tūliņ jau būsi galā. Viņš prasīja, un tu – ko tu atbildēji?

A u c e. Es nezinu, kas man tai acumirkli par untumu uznāca. Es palieku tāda salta, tāda švītīga: «Ko tu runā? Ko tu saki? Es nesaprotu!...» Bet pie tam sirds lec kā zirgs, un šis tik ņem aiz bizes cieti un bučo nost... (*Maza pauze. Marija koda lūpas.*)

M a r i j a. Bet, ja nu Pičuks būtu kautrējies tevi uzrunāt, ko tad tu būtu darījuse?

A u c e. Tad es būtu gaidījuse.

M a r i j a. Un tad?

A u c e. Un tad es vēl būtu gaidījuse. Un, ja viņš t a d vēl nemostas, tad es viņam tā drusku būtu pamājuse, sak, muļķi, te ir manta!

M a r i j a. Bet ja nu viņš ir tad vēl būtu klusu cietis?...

A u c e. Tad būtu slikti bijis. Tad tak es būtu zinājuse, ka viņš manis neņems, un tad tikai atliktu viens no diviem: vai iziet pie cita, vai palikt par vecu meitu.

M a r i j a. Varētu arī vēl kāda trešā lieta notikt: tu v i ņ u būtu varējuse bildināt.

A u c e. To nu gan nemūžam! Drīzāk būtu nokoduse mēli nekā sev to kaunu darījuse! Un tas jau arī neko nebūtu līdzējis. Kas neprotas, kad tam ar acīm pamirkšķina, tas nepratīsies arī, kad to tīšā prātā bildinās... Bet es gan nezinu, Marija, ko tu par mani domā. Papriekšu tu prasi, kas no mums sācis knakstīties, un tad tu domā, ka es viņu būtu varējuse bildināt! Tas nav... tas ir ērnoti. (*Apķerdamās.*) Vai! – piena katls! (*Ātri prom pa kreisai.*)

M a r i j a (*nogrimdama domās*). Tas nepratīsies arī...

Auce iekliedzas skaļi. Marija steidzas uz durvīm.

A u c e (*ieskrien istabā ar lielu pavārnīcu rokā*). Kūs, Marij, kūs! Piens kūs!

M a r i j a. Re nu! (*Paķer pavārnīcu, izsteidzas laukā.*)

Auce viņai pakaļ.

Ārā Mariju dzird saucam: «Uj, uj, uj, uj! Trakais piens! Trauku, trauku, Auce, žigli! Atņem uguni, drīzi! Uj, uj, uj! Skaties, ko šis izdarījis! Drīz, drīz, drīz!

Ūdeni, lej ūdeni uz pagalēm!» Auce pa starpām vaimanā: «Vai Die, vai Die, vai Die, nu ir ķeza, kas nu par ķezu!» Kad troksnis norimis,

tad pa vidu ienāk Taukšķis un Krišs.

PIEKTAIS SKATS

Krišs. Taukšķis.

K r i š s (*stumj Taukšķi iekšā.*) Ej nu vien droši iekšā. Nesāksi tak te uz slietņa vēl stomīties! Kad prātīgs cilvēks reiz kaut ko cieti apņēmies, tad ... tade... tad tas viņam arī jāizdara – īsi un āši!

T a u k š ķ i s. Tiesa gan, Kriš, tiesa. Bete... bet... es vēl no sirds dibina... tā... tā nemaz neesmu... tur pļavā gan ... bet, jo tuvāk mājai... tad tā... hm... tā ir... es savā laikā vēl tāda ļembesta neesmu taisījis. Un pie sliktiem saimniekiem esmu dzīvojis... nudiem... sātaniem. Bet ar godu savu gadu... Visu... (*Jauki.*) Ek, Aulītēnos, tur, kad es dzīvoju... tur, to pirmo lāgu... tur bij tāda

pate putra. Lūk, tase... kā viņu sauc, kas tagad dzīvo tās... tāse... e, tas ar to kleino kāju, kur vēl apprecēja... man tas vārds vienādiņ piemirstas...

K r i š s. Tas arī atstājās?

T a u k š ķ i s. Jā. Vasaras vidū. Taisni no pļavas. Kā smejas, no siltām pēdām. Iegrūda grābekļa kātu zemē un aizgāja.

K r i š s. Nu redzi, Tautšķi, tāpat kā mēs tagad. Un bez tam mēs vēl esam trīs, kopā ar Auci četri. Pulkā arvien ir drošāk.

T a u k š ķ i s. Tas nu gan. Bet tur Aulītēnos ēšanas dēļ... jāsak, varēja... ēšanas dēļ varēja atstāties. Maizē vairāk lācauzu nekā rudzu. Es pats... desmit pūru es pats samalu tādu rudzu. Melders brīnējās, boi, šis savu mūžu tādas labības ne... (Jauki.) Gubermente ar vēl pienāca, padeva man labdienu – nebij nemaz lepna, tāda kā tā, kas viņam vēlāk bij, tā gāja... domāja, ka vai debešus izmaisīs ar degunu... tāda aste pakaļā, slaucīja grīdu... zeļļi smējās, nu vairs slotas ne... nu bērziem miers... dzirnavās vairs nevajagot slotu...

K r i š s. Ak, tur Aulītēnos bij slikti! Bet te – tu netici, ka te nu arī tā būs?

T a u k š ķ i s. Par to, ka līdz šim te ēšana... par to, ka tās nevarēja pārkliegt.

K r i š s. Bet es tak tev stāstu: nu nāks tā mašīna mājā. Rindēns tak tādēļ te šodien bij... Vai tu domā, ka tie sievieši te nav gudri? Mājās ļaudis laižama manta, viss pie rokas – kā tad nu sāksi knapiņāties! Bet nu tu redzēsi! Nu šķīstu pienu liks uz galda, zilu kā vārnu, nu ēdīsi biezu pienu tik sausu, ka, saņēmis saujā, varēsi sēt kā zirņus. Vai v i ņ a s būs tur vainīgas? Pasargi Dievs! P i e n a mašīna, piena mašīna!

T a u k š ķ i s. Hm! Boi! Ak tas... tase centerpūķis noņem gan tam pienam visu svētību?

K r i š s. Pēdīgo krējuma piliti! Un tad tā griešana! Linu malšana ir blēņošānās pret t o darbu. Un tas troksnis! Viens ritens kauc kā pārsists suns, otrs kviec kā trīs dienas nebarots sivēns, trešs ruc kā – nu, es tev saku, kurls varbūt cilvēks no tā trokšņa nepaliks, bet ausis tev uz pus dienu aizkritīs, ka nožvakstēsies vien!

T a u k š ķ i s. Hm! Ta tad gan!... Pakarams cilvēks, kas tādu verķi izgudrojis.

K r i š s. Tas viss vēl nekas. Bet tas piens, t a s – pliks un skādīgs.

T a u k š ķ i s. Vajadzēja žēloties, lai tās mašīnas pavisam aizliez.

K r i š s. Ej nu tumsā gaismas meklēt! Ja tas piens vēl tūliņ kaitētu, tad tu varētu ko izdarīt. Bet tūliņ viņš tā sliktuma vis neizrāda. Tikai pēc trim gadiem cilvēki no viņa akmeni dabūjot vēderā. Vecāki – jau pēc diviem.

T a u k š ķ i s (*nospļaudamies*). Tfu tu, tādas mašīnas! Bet kā tad tas... ēm, bēm... tas... ar to pienu?... Ko?... Linu mašīnā ielaiž linus – iznāk lini, ne par matu sliktāki. Kapijdzirnaviņās ieber cigoņus, iznāk kapija, ar nav sliktāka. Kā tad tas ar to pienu?

K r i š s. Redz, ar to pienu ir tā: tur tai centripogā ir tāda bumba, tāds stops, un tur iekšā tas piens griežas, griežas, griežas nejdzīgi ātri, sajūk... tā sakot... pats sevī... un... pārplīst... tas ir, tas krējums... tas, tas, tas, tas... tek un... tad tur... tas piens saputājas vienās putās, un caur tām putām... tās putās izceļas tāda nelaba... tāda ģipts, un tā paliek pienā, un caur tas piens ir skādīgs.

T a u k š ķ i s. Ak š'tā, š'tā! Bet nez vai visas mašīnas vienādas? Varbūt Ezerlaukiem atvedis tādu, kur tā ģipts... tā putu ģipts... Visas linu mašīnas, lūk, arī nav vienādas. Vienai svāri... ēme... uz ruļļiem augšā, otrai apakšā. Man reiz bij tāda vienkloķa mašīna... gluži jauna... tā sadega gluži jauna Kalvēnu rijā... uguns bija iesprukuse pakulās...

K r i š s. Kā liekas, Taukšķi, tad jau tu tos Ezerlaukos gribi palikt. Tad jau laikam būs taisnība, ko ļaudis arī par tevi sāk runāt.

T a u k š ķ i s. Ko tad? Ko tad šie par mani... jāsak...

K r i š s. E, ko tur nu, ej vien labāk atpakaļ uz pļavu.

T a u k š ķ i s. Nē, nē, Kriš. Ko šie par mani... tas man... to tu man izstāsti.

K r i š s. Nu, Mārtiņš lakstojoties ap Mariju un Auci, tu ap veco Lavīzi!

T a u k š ķ i s. Ko? Ko? Ap to veco... es? Ap Lavīzi? Boi!... Boi, boi, boi! Ak tu tētīt, tādas izmuldēšanas! Es, cilvēks, tik svēts kā svece baznīcā, es lakstojoties! Vui, vui, vui... Tfu tu, tfu tu! (*Nospļaujas*.) Vadzi, ka šitā, tad tas par Mariju un Auci arī... tad tās arī būs tikai pasakas vien! Meli un pasakas, Kriš.

K r i š s. Ko nu par to! Es pats ar savu aci redzēju, ka Auce ar Mārtiņu bučojās.

T a u k š ķ i s. Bučojās! Boi Dieviņ! Tādu grēku. Bučojās? Un abi divi? Koe? Precēta sieva ar neprecētu... Nē, tu tētīt, tādas pasaules! Kas to no tās Auces būtu... kas to... Bet notiek gan tādas... tādas... (*Jauki*.) Toreiz, kad es Aulītēnos to pirmu lāgu... Vai to otru... nē, tak laikam to pirmu... tad tur bij tāds smuks puika... smukais Jānis... Lūk, ļaudis viņu tā... tādēļ, ka viņš tāds

dikti smuks bij... tas ar tur tā... ar otra sievu... citādi ļoti lāga zēns... man vēl uzšķiņķoja pīpi... glazierpīpi ar misiņa vāku... (Ar uzsvaru.) Stipra pīpe... izkrita reiz no zobiem uz kula... bet nekā... nesaplīsa...

K r i š s. Un par tevi es arī kaut ko varu pastāstīt, ko es pats...

T a u k š ķ i s. Tu pats? Nu, ko tad, ko tad?

K r i š s. Es viendien dzirdēju, ka Lavīze ar saimnieci runāja. Saimniece liedza, bet Lavīze sacīja, šī vairs ilgāk negaidīšot. Trīsdesmit gadu šās pūrs esot sastāvējis, nu esot beidzamais laiks klāt. Un prātīgāka saimnieka šī Ezerlaukiem arī nezinot. Un tad... tade... tad arī esot labi, ka kopā ar tiem četri simtiem šai būšot pilni trīs tūkstoši. Tava vārda viņas gan neminēja, bet par tevi tak laikam būs runājušas. Vai tu nestāstīji, ka tu Lavīzei naudu iedevs, ko uzglabāt?

T a u k š ķ i s. Kā tad! Un taisni četri simti!

K r i š s. Nu tad redz še! Tad jau tā lieta skaidra.

T a u k š ķ i s. Bet kas tad tai Lavīzei, ka tā mani... Es tak, kā smejas, itin nevienas meitas... un Lavīzes... tās jau nu pavisam ne... es, cilvēks, tik svēts, tik svēts... un puisī gribu nodzīvot un mirt...

K r i š s. Saimniece jau arī iesacījās: «Bet ja nu viņš tevis neņem?» Uz to šī: «Aizraušu viņu kā sakārni pie mācītāja!»

T a u k š ķ i s. Vai š'tā! Boi Dieviņ! Kā sakārni! Tas riktīgi! Tie viņas vārdi! Kā sakārni! Tā dūša viņai ir. Ne, ne!... Bet, Kriš, vai tu tikai riktīgi vien būsi dzirdējis? Reizēm, lūk... vai par tiesu par mani...?

K r i š s. Griez centripogu un precē Lavīzi! (*Grib iziet pa kreisai, bet atron durvis aizbultētas.*)

T a u k š ķ i s. Ko nu, kur nu! Paliec, es jau tev ticu, ticu. Man jau nu, kā redzams... kā smejas... ēm, bēm, nekas cits neatliks...

K r i š s. Kā ņemt kājas par pleciem. Es arī domāju. Jo, kad tas meitietis tev reiz būs dabūjis apaušus galvā un tevi piejūdzis pie vezuma, tad: velc, vilciņ, raudādams!

T a u k š ķ i s. To vien ne! Vui, vui, to vien ne! Paldies, Kriš, nu man ir, kā sacīt jāsaka, dūša kā miets. Nu es tūliņ... (*Iet uz durvīm pa labai. Paver tās.*) Ak nava vis iekšā.

Krišs, kas jau pirmāk uz vīnu bij pametis acis, pielej ātri glāzi pilnu un notriec to uz dibinu. Sāk stipri kāsēt.

T a u k š ķ i s (*apgriezdamies*). Kas tad tev? Kas tev?

K r i š s. Tur bij viena lāsīte. (*Kāsē.*) Pieliku pie lūpām (*kāsē*) ... aizrijos!...

T a u k š ķ i s. Vai tik gārds?

K r i š s. Jā.

T a u k š ķ i s. Tad jau... m... m... kā kur smejas... man arī... (*Satver pudeli un dzer. Sāk briesmīgi sprauslāt.*) Ujā... kas par... kas par... kas par... tā jau gatava... (*Kāsē.*)

Pičuks ienāk pa vidu.

SESTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks.

P i č u k s. Ko tad jūs te? Ā – pudele! Vai divi vien tās šķirības gribējāt nodzert? Redz mani nākam un aizrijas, cilvēki. Dod nu šurp, lai es arī... (*Grib pudeli satvert, Taukšķis nedod un kāsē.*) Dod nu, dod! (*Satver beigās pudeli, iedzer un kāsē. Krišs smejas.*) Tas jau elpu raun cieti! Kas, velns, tas ir par tādu špukteri?

K r i š s. Tas... tas te... tās ir Taukšķa asaras. Tik skābi viņš apraudājās, kad bij noņēmis no Ezerlaukiem aiziet.

P i č u k s. Tad tu atsacīsi gan, Taukšķi? (*Noliek pudeli.*)

T a u k š ķ i s. Jā. Nevar citādi.

K r i š s (*uz Pičuku*). Un tu? Izrunājies ar Auci?

P i č u k s. Nevar tās nekur atrast. Gribēju tikt ķēķī, bet tas no āras aizbultēts.

K r i š s. Brīnums! Un no iekšas arī! (*Rāda uz durvīm pa kreisai.*) Es nupat arī gribēju... bet netiku. Vai Mārtiņa kur neredzēji?

P i č u k s. Nē.

K r i š s. Tas tak arī uz māju atskrēja. Kam šodien ķēķa diena? Vai nav Aucei?

T a u k š ķ i s. Hm! Hm!... Ek, Pičuk, es nupat tam Krišam... Aulītēnos... bij tāds smuks puika... smukais Jānis... smukāks nu gan nebij par tevi... tev glītāks augums... tas ar tur tā... ar tādu jaunu sieviņu... jauniņu, jauniņu... un šis ap to tikām, tikām...

Auce un Mārtiņš iznāk no ķēķa.

SEPTĪTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Auce. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š (*Auci aiz rokas aizturēdams*). Ak, neesi nu... kad Marija nekā nesaka, tad tak tev arī... (*Ierauga šos, ātri atpakaļ.*)

P i č u k s. Kur tu biji, Auce?

A u c e. Nu tak ķēķī – tu redzi. (*Grib pa vidu aiziet.*)

P i č u k s (*viņu aizturēdams.*) Tu jau esi raudājuse! Par ko tu raudi?

A u c e (*strupi*). Ne par ko.

P i č u k s. Nu, nu, pastāstīt jau vari.

A u c e (*asaras noslaucīdama. Pusjokodama, pusnopietni*). PUISIEŠIEM VIS VIŠA NEVAJAGA ZINĀT.

P i č u k s. Kas tad M ā r t i ņ š ir?

A u c e. Vai tu dzirdēji, ka tas man prasīja, kādēļ raudu?

P i č u k s. Ko nu varēju dzirdēt, kad abas ķēķa durvis bij aizbultētas!

A u c e. Ak tu tas biji, kas ap tām klabinājās!

P i č u k s. Tu dzirdēji un nelaidi iekšā?! Kādēļ?

A u c e. Tā mana pašas darīšana.

P i č u k s. Neesi nu tik lepna. Es nemaz nejokoju.

A u c e. Lai nu viens paklausās! Šis nemaz nejokojot! Neviens jau arī negrib, lai tu joko! (*Grib aiziet.*)

P i č u k s (*viņu puslīdz nelaipti aiz rokas satverdams un atturēdams*). Paliec nu un atbildi, ko tev prasa!

A u c e. Kungs tētīt! Tāds kā!... Nu vairs i drusku papinkšķēt nedrīkstēšu! Laid nu vaļā!

P i č u k s. Tā tad tu man neatbildēsi?

A u c e. Kad tu š i t ā prasi – ne!

T a u k š ķ i s. Boi, mīļo Aucīt, kam nu š'tā – š'tā nav labi. Atbildi vien, kad tev prasa. Kad prasa, atbildi. Apdomā, viņš tak... ēme... kā kur smejas, tavs vīrs.

A u c e. Ak, klusi nu tu! (*Iet atkal uz vidus durvīm.*)

P i č u k s. Auce!

A u c e. Vai pātari vēl nav beigti?

P i č u k s (*pilnās dusmās*). Tā tad tu par tiesu ar to Mārtiņu sāc iet uz vienu roku!

A u c e (*ātri atcirzdamās atpakaļ, pēkšņi*). Ko? (*Skatās acumirkli Pičukā ar plati izplestām acīm, tad, balsi nolaizdama.*) Negudrs! (*Prom pa vidu.*)

ASTOTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks.

K r i š s. Vai re, kas par štukiem!
T a u k š ķ i s. Boi! Boi!... Nē, nē! Hm! Pičuk! Pičuk!
P i č u k s. To tak nebūtu domājis!
K r i š s. Es arī ne!
T a u k š ķ i s. Ne pusgadu pie vīra! Toreiz, kad es Brāķeros dzīvoju...
P i č u k s. Tāds turks! Nav diezgan, kad ap to Mariju var lakstoties, jāķeras vēl ... ā, es viņam kaklu nolauzīšu!
K r i š s. Un cik nekaunīgs! Ko viņš tur sacīja ienākdam: kad Marija nekā nesaka –
P i č u k s. Tad Aucei arī esot jācieš klusu! Un šī paklausa arī! Sasper jods, nu man pietiek! (*Māte ienāk no kreisās puses.*)

DEVĪTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Māte.

M ā t e. Nu, nu? Ko tad jūs te visi trīs? Es tak sacīju, ka launagu uz pļavu nesīšu! Jeb vai viss siens jau gubās?

Visi trīs cieš klusu.

M ā t e. Nav tak vēl! Taukšķi? Pičuk?
T a u k š ķ i s. Ēm, bēm... nava vis vēl.
M ā t e. Nu par ko tad jūs nācāt uz māju?
K r i š s. Mārtiņš jau arī ir mājā.
M ā t e. Mārtiņam te bij darbs.
K r i š s. Mēs arī te pa velti nestāvam.
M ā t e. Es te nekāda darba neredzu. Vai istabas sienas atstutējat?
K r i š s. Neesi nu tik liela! Ko tur nu tik daudz to muti plātīt: gribam tev atsacīt.
M ā t e. Atsacīt? Tak ne visi trīs?
K r i š s. Visi trīs gan.
M ā t e. Ko?!... Par ko tad?
K r i š s. Esot grūt diviem kungiem izkalpot, kur nu vēl četriem!
Mums... man tas nav iespējams. Tādēļ es aiziešu.

M ā t e. Šai mājai gan četri pakšķi, bet, kur tai tie četri kungi, to nezinu.

K r i š s. Pameklē vien! Un, ja ceturtā nevari atrast, tad apvaicājies pie Mārtiņa.

M ā t e. Ak tā tā dziesma skan! Bet kurā vietā tad viņš tev kā kungs ir pretī stājies? Uzrādi jel vienu reizi, kad viņš tev pavēlējis: dari to vai to!

K r i š s. Ar vārdiem vien jau nepavēl.

M ā t e. Ar ko tad?

K r i š s. Ja viņš rītā pulksten trijos slienās kājās, tad tak man arī jāceļas.

M ā t e. Ak tu domā, ja viņa nebūtu, tad es tev līdz brokastīm ļautu sust?

K r i š s. Ko nu tā runāt! Bet savādāk jau būtu. Tad tie darbi ietu kārtīgāk. Bet nu: šis tev izēdas labu labo, izvieto kaulus pa māju un, kad tad sprūk pie darba, tad nezin, ko ķert, ko grābt. Otrs, pakaļ dzīdamies, lai vai izlaiž dvēseli. Tāpat šodien. Mēs sautējamies uz siena pļavas, šis tup vēsā rijas priekšā un stīpā traukus ziņģēdams. Tā tas neiet.

M ā t e. Vai tu māki traukus apstīpāt? (*Krišs cieš klusu. Uz Pičuku.*) Un tu? (*Pičuks neatbild.*) Un tu, Taulkšķi?

T a u k š ķ i s. Ko nu sacīt... es jau arī tādu smalku darbu... tikai to taisnu...

M ā t e. Nu tad redzat. Tās piena mašīnas mums vēl mājā nav, trauku vajaga, es tā piena zemē nevaru kārst. Bet trauki sakrituši. Mārtiņš viņiem n e d r ī k s t uzlikt stīpu, j ū s to neprotat. Tātad tev, Kriš, par patikšanu es pate lai ziņģēju un stīpāju! Un kādus cepešus tad Mārtiņš ēdis, no kuriem tu arī nebūtu dabūjis? Un kas tev viņam tā liek dzīties pakaļ? Dari, ko vari, lēnām, bet labi.

K r i š s. Es lai šim pardonu dodu! Lai mani ar rūgušpienu nošauņ – to tik ne!

M ā t e. Jā, ko tad tu īsti gribi?

K r i š s. Lai viņš visur nevīkstās pa priekšu. Domā, ka šis te trīs gadi nodzīvojis, tad jau gatavs saimnieks! Bet tas ir izkritis!

M ā t e. Nu tad ej t u v i ņ a m pa priekšu!

K r i š s. Kas t' man no tā tiks! Ta tad būtu!

M ā t e. Nu tad saki skaidri laukā: tu gribi slinkot, bet aiz Mārtiņa nevari. Skāde gan!

K r i š s. Es jau to vienumēr esmu sacījis: mēs citi te neviens nekam nederam. Lai tad nu arī tas naskais paliek, slinkie var aiziet. Izmaksājiet man to, kas man nākas!

M ā t e. Par to runāsim vēlāk... Un jūs abi? Jūs arī par tiesu gribat...?

P i č u k s. Jā, es arī atstāšos.

M ā t e. Vai arī tādēļ, ka tev Mārtiņš pa priekšu vīkstās?

P i č u k s. Ir tā, un nav tā. Par to, ka viņš ar darbu iet pa priekšu, par to es nesaku nekā. Viņš ir vecāks un zina visu labāk. Bet man ir viena cita lieta, un tā... tā man dara lielas nepatīkšanas.

M ā t e. Un kas tā par lietu ir?

P i č u k s. Ko nu tur daudz taujāt! Es jau nu tikpat nepalikšu.

M ā t e. Tu brīnums! Tu atstāsies, un es nezināšu iemesla!

P i č u k s. Nu jā, nu... Lūk, tas Mārtiņš... tas... pret Auci ir tāds... ir tāds... jau no pašiem Jurgiem...

M ā t e. Rupjš? Pič, tie ir meli! Viņš ar Auci vienumēr ir ļoti labs.

P i č u k s. Tā, lūk, ir tā lieta! Es negribu viņa labuma. Viņš savu labumu var iesālīt!

M ā t e (*ļoti pārsteigta*). Ko tu tur runā, ko? (*Iesmejas.*) Ujā, ujā, cilvēks! Runājis un apdomājis! Mārtiņam tādas lietas ne prātā nav nākušas.

P i č u k s. Ko nu par to. To es zinu labāk.

M ā t e. Tur es nemaz neklausos. Tautšķi, t e v i tak tas Mārtiņš būs licis mierā?

T a u k š ķ i s. Jā, to es varu apliecināt ar skaidru sirdi. Man tas – Dieviņ! – ka viens priekšgājējs, tas es, kā smejas... ēme... kā dzērve no pakaļas. Es jau tā esmu apradis. Pie Gratienes ar tāpat bij. Tur bij tas... tase... Jesperu Juris. Prātīgs cilvēks...

M ā t e. Lai nu tagad paliek tas prātīgais cilvēks, runā nu pats par s a v u lietu.

T a u k š ķ i s. Jāe... jam... man par to Mārtiņu nekas. Bet man nepatīk tas piena mašiņš, kas esot apstellēts. Tas piens, tas... tase... un tā griešana...

M ā t e. Nebīsties, nebīsties! Ne tu tiksī tās mašiņas griezis, ne tā piena dzēris!

T a u k š ķ i s. Tā tu gan tagad saki. Bet būs reiz tas sātans mājā... tad... tade... šķīstu pienu liks uz galda, zilu kā vārnu, unē... biezu pienu... ēm, mem...

M ā t e. Kas tad nu mums gan liedza jums arī tagad tādu pavalgu dot, ja to būtu gribējušas?

T a u k š ķ i s. Vui! Līdz šim knapināties... tur jau jūs pašas būtu vainīgas. Bet tagad visu vainu uzkraus tam mašiņam, tam mašiņam!

M ā t e. Tu tā runā, Taukšķi, it kā tu pirmo dienu še dzīvotu!

T a u k š ķ i s. Bet pirmo gadu, māt. Kad es tur tos... tose...

M ā t e. Pats par sevi, par sevi, Taukšķi!

T a u k š ķ i s. Nu jāe, kā tad... Ēme... katram tak sava āda jāšargā. Jūs saimei gribat izsūkt... izsūkte... pēdīgo krējuma pilīti, mēs atkal negribam tās... tāse... putu ģipts...

M ā t e. Kas par putu ģipti?

T a u k š ķ i s. Nu, tu jau gan to lietu labāk zini.

M ā t e. Vai dzi, Taukšķi, par to putu ģipti... kur tā ir, kas tā ir, to es nezinu. Bet es tev kaut ko pastāstišu par kādu citu ģipti, ar ko tu esi saģiptēts. Šitā ģipts ir Kriša mēles galā. Tev nu gan it nemaz nav kauna, Kriš! Ja jau nu tev tos Ezerlaukos nepatīk, nepatīk – ej ar žēlīgu Dievu! Rīga jau liela diezgan, saņems arī tevi vēl pretī! Bet nekūdi un nemusini tak tos citus!

K r i š s. Es kūdot? Es musinot? Jūs... jūs esat liecinieki, ka es kūdot! Par šitādu goda laupīšanu mēs vēl citā vietā runāsim, saimniec!

M ā t e. Citā vietā! Goda laupīšana! Āksts!

K r i š s. Jūs esat liecinieki, ka viņa lamājas!

M ā t e. Vēlreiz... āksts!

K r i š s. Un vēlreiz: liecinieki! Lai velns par stenderi paliek! – –

Māte ātri prom pa kreisai.

DESMITAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks.

K r i š s. Lūk, tā ar viņiem vajaga apieties! Diezgan ilgi tie mūs spaidījuši! Bet nu m ē s viņiem varam uzkniebt! Ja tik kas nav pa prātam: projām!... Ja tik kas nav pa prātam: projām! Smejas: uz Rīgu! Zināms, uz Rīgu! Tur tagad ceļ fabriķi uz fabriķa, un, ja ne uz Rīgu, tad pie cita saimnieka. Redzēsiet, kā citi mūs saņems, rokas izplētuši! Un dos vēl vairāk algas nekā te Ezerlaukos.

Lavīze un māte ienāk pa vidu.

VIENPADSMITAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Lavīze. Māte. Beigās Marija.

L a v ī z e (*vēl durvīs, ar lielu tutenu rokā*). Nesaki nekā, gan būs labi. (*Ienāk.*) Te tagad drusku jārevizierē. Saki tak, Kriš, – ko tu te īsti taisi par traci?

K r i š s (*bezkaunīgi*). Kas tev bēdas? Vai es kādreiz esmu prasījis, ko t u par traci taisi? Kas tu tāda esi? Es tev's nemaz nepazīstu! Kas tu tāda esi par bābu?

L a v ī z e. Es esmu tas pats bābiets, kas tev šopavasār iedeva pusrubli rokasnaudas, un tas pats bābiets, kam tu apsolījies: «Vai, krustmāt, no manis slikta vārda nedzirdēsi.» Vai nu mani pazīsti?

K r i š s. Pie jums jau pat jodi saceltu dumpi, ne vēl cilvēki! Izmaksājiet manu algu!

L a v ī z e. Par to nu tagad nerunāsim... Pičuk, Taukšķi, ejat pie darba!

K r i š s (*arvienu ātrāk viens caur otru*). Vai tad ar labu vis neizmaksāsiet?

P i č u k s. Es neiešu, es arī atstāšos!

L a v ī z e (*uz Pičuku*). Tādos niekos es nemaz neklausos. Ej pie darba! Ej uz sienu, Taukšķi, ej, ej, ej! (*Taisās viņu stumt pa durvīm laukā.*)

T a u k š ķ i s (*atgaiņādamies*). Vui, vui, vui – vai t' nu ar gvaltām – vai t' nu gluži ar gvaltām... Tā ne, tā ne... Es jau nu pie tās raspus... tās centerpuskas nepalikšu... pēdīgo svētības pilīti... to es nevaru...

K r i š s (*reizē ar Taukšķi, drusku vēlāk uzsākdams*). Ak tad – tad ar labu vis nedosiet? Vai vēl neesat bagātas diezgan! Vai otra sviedrus gribat rīt?

L a v ī z e (*viena pate*). Klusu, tagad e s runāju!

K r i š s. Šī runātāja! Es arī gribu runāt!...

M ā t e (*kopā ar Krišu*). Klusu, lai krustmāte!

L a v ī z e (*diktāk*). Klusu, tagad es viens pats runāšu!

K r i š s. Ekur prāvestīša! Šī viena pate! Man jau neviens mutes neaizbāzīs!

M ā t e (*uz Pičuku un Taukšķi*). Vai nedzirdējāt, ko krustmāte sacīja! Ejat jel! Gan vēlāk izrunāsimies.

P i č u k s. Ko nu vēlāk! Mana lieta neprasa nekādas apdomāšanās. Jau no pašiem Jurgiem tas Mārtiņš bij tāds... un nu Auce arī sāk... nē, nē, kad es iedomāju, tad man tūliņ sirds aptekas! Es nepalikšu.

Neparko! Un, ja jūs manu algu gribat paturēt, – paturat arī! Ubagot tādēļ neiešu!

L a v ī z e (reizē ar Pičuku, uz vienu un otru ar tuteni pamādama).
Klusu nu, e s tagad runāšu, klusu nu, Pič, e s tagad... Klusu, Taukšķi, m a n tagad tā darīšana! Apklusiet jel, cilvēki, lai kaut ko var saprast! Klusu nu, mās, es tagad... Lai tas Krišs iet! Nekliedzat tak, cilvēki! (*Pieiet pie galda, paķer pudeli, sit ar to un tutena kātu uz galda.*) Klusu! Klusu! Klusu! Klusu! Klusu!

M ā t e (reizē ar citiem). Re nu, Lavīz! Tiesi nu ar viņiem galā! Vai re, kā viņi māk! Ceļ vai māju no tās vietas nost! Es tā Kriša negribēju, tu vien biji tā – tiesi nu ar viņu galā, tas viss viņa darbs! Ak, ak, ak, nu vairs nevar apklausties. (*Sāk raudāt.*) Kas to būtu domājis! Kas to būtu domājis!

K r i š s (tāpat). Es pēdīgo reizi prasu: izmaksāsiet ar labu? Ja ne, uz pēdām uzdošu pie tiesas! Nav vairs veci laiki!... Jā: klusu nu, klusu nu – bēda man par tādu vecu grezeli! Par saviem sviedriem es varu runāt, cik gribu, sasit, ja gribi, to galdu lupatās!

T a u k š ķ i s (tāpat). Es gan dzirdēju, ko krustmāte teica, bete... es jau nu arī negribu... kad šie divi ne... ko tad es te, trešais, palikšu... Dabūsiet citus. Es jau klusu... tikai tie citi... es jau nekliežu... nē, krustmāt... Boi, boi, kas par troksni, sasitīsi vēl to pudeli...

M a r i j a (ienāk pa vidu. Reizē ar citiem). Kas tad te? Kas tad te par lērumu? (*Sasit rokas kopā.*)

Priekšgars krit.

OTRAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmā cēlienā.

PIRMAIS SKATS

Lavīze. Māte.

Lavīze sēd, domās nogrimuse. Māte ienāk no labās puses.

M ā t e. Nu, ko tad tu nu labu esi izdomājuse?

L a v ī z e. Kādu galu tad tā nu te var izdomāt! Kas tur ir, tas tur ir!

M ā t e. Tā, lūk, iet, kad vīrieša galvas nav mājā. Ak Dievs, ak Dievs!

L a v ī z e. Klusi nu ar to vīrieša galvu! Tā jau nu arī te cita nekā neizdomātu kā to: vai paturēt Mārtiņu un atlaist tos citus, vai paturēt tos citus un atlaist Mārtiņu.

M ā t e. Taukšķis jau Mārtiņa dēļ nesakās aizejot.

L a v ī z e. Kādēļ tad? Ak tu domā gan tās piena mašīņas dēļ?

M ā t e. Dumš viņš diezgan priekš tam ir!

L a v ī z e. Nu, to tūliņ redzēsim! Ņemšu vēlreiz visus priekšā. Bet pa vienam. Citādi atkal iznāks tāds pats Jonāsiņa tirgs kā pirmiņ.

M ā t e. Ak, ak, nu mums būs vai jāizput, vai! Ak, tā Marija, tā Marija!

L a v ī z e. Nudie, tu esi gatava... gatava... vai vēl nesāksi vilkt mēdiņa!

M ā t e. Vai Die, vai Die!

L a v ī z e (*pieiet pie durvīm pa kreisai, tās pavērdama*). Kriš! (*Uz māti.*) Ja šis grib, lai atstājas. Šis ir tas kūditājs, ar šito jārunā stingri. (*Krišs ienāk.*)

OTRAIS SKATS

Lavīze. Māte. Krišs. Vēlāk Taukšķis.

K r i š s (*nelaipni*). Nu?

L a v ī z e (*nosēzdamās*). Kas tad nu ir tavs pēdīgais vārds, Kriš? Vai esi apdomājies? Tēva laikā no Ezerlaukiem neviens puisis nelaikā nav aizgājis, un tādēļ mums negribētos, ka tagad tā notiek. Neesi vairs rupjš un paliec tepat. Gads nav mūžs. Gan izdzīvosim.

K r i š s. Vai Mārtiņu atļaidīsiet?

L a v ī z e. Nē.

K r i š s. Nu tad nekā. Tad tik izmaksāji manu algu!

L a v ī z e. Algas tu nedabūsi. Tu aizej bez vainas. Tad tās nevari prasīt!

K r i š s. Ak šitā! Vot, gudreniece! Ja es palieku, tad man Mārtiņš ādu velk pār acīm, ja aizeju, tad šī grib dīrāt! Bet še tev, resnā! (*Parāda Lavīzei pigu.*) Tas ir izkritis! Nav vairs vecie laiki! (*Prom.*)

M ā t e (*dusmas ar varu savaldīdama*). Nudie, sirds pa muti kāpj laukā!

L a v ī z e. Nu tad turi muti ciet, citādi paliksi vēl bešā! (*Pie durvīm.*) Taukšķi!

T a u k š ķ i s (*ārā*). Jāe! (*Ienāk.*)

L a v ī z e (*laipni*). Nāc šurp, nosēsties, Taukšķi!

T a u k š ķ i s. Lai nu paliek, kā sacīt, laie...

L a v ī z e. Ko nu pretojies – mums tagad jārunā viens prātīgs vārds. Nāc nu vien! (*Paņem viņu aiz rokas un nosēdina pie galda.*) Tā, lūk! Skaties, māt, sēd nu kā brūtgans!

M ā t e (*glaimi*). Nu, par ko tad šis tā lai nesēd! Vēl jau no tiem gadiem nav vis laukā. Ka tik nodzītu to bārdu, tad redzētu, kas vēl par prišu vīru iznāktu!

L a v ī z e. Nez vai tad tev pašai viņa vēl negribētos iegātņos? Saimnieka tā kā tā mājā vajaga.

M ā t e. Ko nu par mani! Man jāgādā, ka meita tiek zem aubes! Bet tu gan! Ka tikai tu man vēl galu galā tai Taukšķī neieskaties!

L a v ī z e. Es jau nu reizēm pats arī tā bīstos. Ko tu domā, Taukšķi, vai no mums neiznāktu brangs pāris?

T a u k š ķ i s (*strupi*). Nē-e, nē-e!

L a v ī z e. Par ko tad ne?

T a u k š ķ i s. Par to, ka... to, ka... ēm... nu... sacīt... es jau, lūk, gribu nomirt puisī.

M ā t e. Skaties, ko šis izdomājis! Aiz to ni ar meitām knakstās, ni nekā... Hm, tā jau gan!

L a v ī z e. Jā, tādu cilvēku kā Taukšķi ar uguni var meklēt! Tas pievalda i nagas, i muti. Cik dažu labu reizi mēs paši savā starpā neesam norunājuši: ka jel visi tik maz aplam runātu kā tas Taukšķis, tad prieks būtu dzīvot.

M ā t e. Tiesa gan. Es jau nu arī tā: lai ticu kam ticēdama, bet Taukšķa vārdam es ticu.

T a u k š ķ i s. Tjā... man jau nu gan visi saka, ka es tāds cilvēks... Tādam, lūk, cilvēkam jau arī vajaga būt. Stingri vajaga audzināt. Daudz sist. Mani arī tēvs, kā smejas, dūšīgi tēsa. Reiz mēs, puikas... bijām tādi zenķi (*rāda ar roku*)... vai arī varbūt tādi... (*Rāda atkal ar roku.*)

M ā t e. Nu jā, jā. Izstāstīsi to citā reizē. Mēs tagad runājam par to, ka tu tāds taisns cilvēks.

T a u k š ķ i s. Kā tad, es arī, kā smejas, biju taisns puika. Par to jau gribēju... e...

L a v ī z e. Āre, no laika gala tu tāds esi bijis! Un nu vien tu gribi apgriezties?

T a u k š ķ i s. Ese? ... Kā tad tā?

L a v ī z e. Tu sakies piena mašīnas dēļ aiziet, bet tev tur ir kāda cita lieta.

M ā t e. Es jau arī saku: Krišs tur vainīgs, neviens cits. Un, re, Taukšķi, to tu mums nestāsti!

T a u k š ķ i s. Nu jā, tiesa paliek tiesa... Krišs, sacīt jāsaka, ir gan... bete... bet viņš tikai to patiesību...

L a v ī z e. Ujā, patiesību! Tas jau vilku no meža melo ārā! Tam tu tici!

M ā t e. Ko t' šis tev stāstīja?

T a u k š ķ i s. To man (*atmet ar roku*)... negribas...

L a v ī z e. Kas nu par negribēšanos! Pūt vien vaļā! Meli vien jau var būt!

T a u k š ķ i s. Ni jau, krustmāt, nav!

L a v ī z e. Nu tad pastāsti! Tad jau redzēsīm.

T a u k š ķ i s. Nu, kad tu man tā uzstāj... ēme... tad jau... em... Krustmāt, tev tak pašai naudas diezgan.

L a v ī z e. Naudas? Ko tad tu?... Naudas man, zināms, ir diezgan.

T a u k š ķ i s. Tad, kā smejas, nevajadzēja būt... lūkote... tikot pēc otra.

L a v ī z e. Pēc otra? Pēc kura tad?

T a u k š ķ i s. Nu, klāri laukā: pēc manas!

L a v ī z e (*drusku pievirzīdamās tuvāk un noliekdamās uz priekšu*).Taukšķi, Taukšķi!

M ā t e (*reizē ar Lavīzi*). Ujā, ujā!

T a u k š ķ i s (*atkāpdamies*). Nē, nē, nē, nē... nenāc... tas jau nu... es tikpat... tev's neprecēšu.

L a v ī z e. Neprecēsi! Dievs, piedod grēkus! Vai tad es to gribu!

T a u k š ķ i s. Ak, neizliecies nu! Es zinu gan... mēm... es tev patīku. Krišs... Un tad nupat tu pate... Bet es jau nu neprecēšos. Ni ar tevi, ni ar citu... Ese... puisī... tja... nomirt.

L a v ī z e. Ar žēlīgu Dievu! Ar žēlīgu Dievu! Nezinu, ko tas Krišs tev samelojis, bet e s nupat ar tevi tikai pa jokam vien runāju. Un par savu naudu arī nebēdā. Vai gribi, lai viņu tev atdodu? Gribi? (*Taukšķis cieš klusu.*) Tūliņ dabūsi! (*Prom.*)

M ā t e. Ak tad tādas bij gan par tiesu tavas bailes! Vai, vai, Taukšķi, kā tas Krišs tevi piemānījis! Bet nu, kad tev nauda būs rokā, nu tu bez bēdām pie mums varēsi palikt. Es jau nu arī pēc tevis netīkošu.

T a u k š ķ i s. Hm – kad nu tā... kad nav jādomā, ka mani ar gvaltām... tad jau būtu vai... būtu vai... Bet jāapdomājas ir vēl.

L a v ī z e (*atkal ienākdama*). Še būs tavi četri papīri. Pavasara pracentes es vēl neesmu nogriezis. Bet glabā nu cieši. Es jau tos papīrus no tevis nemaz nebūtu izprasījis, bet domāju tāpat, sak, pie mums tie stāvēs drošāk. Priekš šitādas mantas zagļiem vienumēr labs ožamais.

T a u k š ķ i s. Tiesa gan, tiesa. Paldies pare... viens, divi, trīs, četri. Visi ir gan vēl. Un pracentes arī vēl klāt? Jā, jā... pracentes tie papīri nes. K a s tās par pracentēm, kas!...Tīri brīnumi! Ni tādām... ēme... pamberijam roku, ni kāju, guļ skapī vai sapelēdams, bet naudu pelnī! Kādas ieriktes tai pasaulē nav... Hm, p r a c e n t e s! Tā pate nauda vien ir... (*Jet.*) Tad nu es varēšu iet?

L a v ī z e. Jā. Bet kā tad nu bij ar to palikšanu?

M ā t e. Taukšķis sakās vēl drusku apdomāties.

L a v ī z e. Nu ja, nu ja. Tad ej vien un pasaki Pičukam, lai tas ienāk.

Taukšķis, ar neartikulētu balsienu divas reizes apzīmēdams «jā», iziet.

M ā t e. Nu tie simti tikpat jau kā vējā!

L a v ī z e. Lai viņi put! Pats tās naudas tas mulķis tikpat neprātis likt lietā. Paprasi jel, kur tas savu algu licis! Ja tas kaut cik būtu prātis

pietaupīt – skaties, kas tam tagad kopā ar tiem mantotiem četri simtiem būtu par kapitālu!

M ā t e. Jā, ko tur... pelnīt viņi prot, saturēt neprot.

Pičuks ienāk.

TREŠAIS SKATS

Lavīze. Māte. Pičuks.

L a v ī z e. Nupat Taukšķis atzinās, ka tikai Krišs viņu sakūdījis. Dari nu tu arī tāpat un ej atpakaļ uz pļavu.

P i č u k s. Nē, tā es nevaru.

M ā t e. Tu liegsies, ka Krišs tevi kūdījis?

P i č u k s. To viņš darījis gan. Bet nu ir iznācis tā, ka man viņam jātic.

L a v ī z e. Ej jel, ej! Tie ir nieki.

P i č u k s. Nē, nē – darāt, kā zināt, bet, ja Mārtiņš šē paliek, tad es aiziešu.

M ā t e. Un ņemsi Auci līdzī?

P i č u k s. Dievs tētīt – vai nu te atstāt! Un ja viņa man lādē būtu jāieslēdz!

M ā t e. Vai, vai, Pičuk! Pašā darba laikā! Tik tuvu pie Jāņa dienas tu taisi tādus štukus! Tas jau gluži tā izskatās, kā kad jūs ar Krišu būtu norunājuši mūs izputināt!

P i č u k s. Vai nu tādēļ tūliņ izputēsiet! Gan dabūsiet algādžus. Es jau arī jūs nemaz negribu putināt – vī, tā nerunājat! Bet ko t' lai dara! Sava paša lieta tak stāv tuvāk nekā otra.

L a v ī z e. Bet tas tak viss ar to Auci un Mārtiņu ir nieki, Pičiņ, – nieki un blēņas.

P i č u k s. Vai tu to vari apzvērēt, krustmāt?

L a v ī z e. Apzvērēt?

P i č u k s. Nē – nu tad redz šē!

M ā t e. Nu jā, Pič, kad nu tu domā tā, domā – dari arī, kā zini. Ar varu jau rados nevar tikt.

P i č u k s. Jā... man jau nu tā lieta pavisam nepatīk. Nudie!... Bet tad Auce man vēl tāda jauniņa un muļķe... jā, es citādi nevaru. (*Iet uz durvīm. Paliek pie tām stāvam.*) Bet es nākšu pie jums strādāt. Uz nedēļām. (*Nodur galvu, domā mazu brīdi.*) Vai zināt ko?

L a v ī z e. Nu?

P i č u k s. Man kaut kas iekrīt prātā! (*Tuvāk nākdams. Drusku nedroši.*) Vai nevarētu... nevarētu...man tās domas tā ātri iešāvās galvā... vai nevarētu tā ietaisīt, ka Mārtiņš precas?

M ā t e. Kā t' lai mēs to ietaisām? Un kas tad būtu?

P i č u k s. Ja viņš apprecējas, tad es palieku še. Sieva gan viņu prātis valdīt, ja tas jāvalda. Liekat to lietu Mārtiņam priekšā. Pārdomājiet to lietu. (*Prom.*)

CETURTAIS SKATS

Lavīze. Māte.

M ā t e. Ko nu pārdomāsi, kur nav ko pārdomāt! Kur tad lai mēs nu priekš šā to brūti tā uz ātru roku raunam! Nav jau vis zars, no koka nolaužams un pie cepures piespraužams. Ak, tā Marija, tā Marija!

L a v ī z e. Klusi nu tak reiz!

M ā t e. Jā, jā, tev nu pašai arī nepatīk! Apstiprināji vienādiņ to meitenu savā augstprātībā.

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Ar to Mārtiņu ir jāparunā. Var būt, ka tur kas iznāks. Pičuks tā nerunātu, ja kaut kā nebūtu manījis.

M ā t e. Nu tad pasauc. Izrunājies.

L a v ī z e. Jāpasauc ir. (*Iet uz kreisajām durvīm.*)

Mārtiņš ienāk pa vidu.

PIEKTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Mārtiņš.

M ā t e. Lavīz!

L a v ī z e (*apgrīžas*). Ak tā... nu tad jau... vai Krišu redzēji, Mārtiņ?

M ā r t i ņ š (*tumši*). Nē.

L a v ī z e. Ar to nu mēs pilnīgi izšķīrāties, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š. Taukšķis stāstīja... Un, tā kā šodien tāda... tāda aizgaitas diena, tad... atlaidīsiet mani arī pie tās pašas reizes.

L a v ī z e. Ko? Ko?

M ā t e. Nesāc nu... vai tu prātīgs!

M ā r t i ņ š (*paīgni*). Es te visiem esmu par rieboņu. Ja manis nebūtu, tad te būtu miers un Dievs un neviens par aiziešanu nedomātu.

M ā t e. Lai nu viens paklausās, lai! Kam tad tu te esi par rieboņu? Vienīgi tam sliņķa Krišam. Un tas nu, dzirdi, aiziet.

M ā r t i ņ š. Un Pičuks?

L a v ī z e. Ko nu tā pienapuikas! Tiklīdz Krišs būs projām, tad Pičuks atkal būs, kāds bijis.

M ā r t i ņ š. Tā tā lieta nav. Viņš man pats acīs sacīja, ja es te palikšot, tad šis ar Auci aiziešot. Viņš domā...

L a v ī z e. Mēs tās blēņas par Auci zinām. Prātīgam cilvēkam tur nav ko runāt.

M ā r t i ņ š. Un to jūs arī zināt, ka es... ka es...

M ā t e. Ko tad?

M ā r t i ņ š. Es... Marija... man... mēs esot (*ātri*) ... man jāaiziet vien, es nekā cita nevaru darīt!

L a v ī z e. Ak šitādas lietas tas Krišs arī izmuldējis? Mīļo Mārtiņ, lai nu, lai nu! Kas tad tām ticēs! Marija atraidījuse slavenākos saimniekus —

M ā t e. Jā, pat šodien vēl vienu —

L a v ī z e. Tāda nedomā uz savu mājas puisi. Es jau nesaku, ka tu esi slikts. Vai ka tāda meita kā Marija priekš tevis par labu. Dievs pasarg! Bet tas nu tā reiz ir tai pasaulē: kļava koka cibiņai meklē arī kļava koka vāciņu.

M ā r t i ņ š. Tas jau nu gluži riktīgi. Bet tomēr var atgadīties cilvēki, kas domā... Ak, man nepatīk par to lietu runāt!

L a v ī z e. Kas tur nu ko nepatīkt! Prātīga izrunāšanās vēl nekur nav kaitējuse. Tu gribēji teikt, cilvēki tomēr varētu domāt, ka jūs abi sacerējušies? Laikam tādēļ, ka reizēm kopā aizejat uz tejāteri un Marija te mājā pret tevi tāda mīļa? Tu žēlīgs tētīt, ar tik labu puisi tak arī mīļi jādzīvo! Ja jau nu tur būtu kas cits — kas tad Marijai būtu liedzis tevi jau sen apprecēt! Tos gados jau abi esat! Bet, lai tie cilvēki ap jums vairs mēles par velti nešauda, tad es pats uz priekšu to meitenu vedīšu uz tām ballēm un tejātriem. Bet vēl labāk, Mārtiņ, būtu viena lieta: ja tu precētos.

Mārtiņš saraujas gandrīz nemanāmi.

M ā t e. Tiesa gan, Mārtiņ. Mēs tā pa aušu galiem esam dzirdējušas, tev esot... tu cerējoties... Nu, ved viņu mājā!

Mārtiņš. Man nav nevienas uzcerētas.

Lavīze. Nu, nu!

Mārtiņš. Par tiesu. Un es... arī... nez vai jel pavisam...

Māte. Ej nu, ej! Par ko tad tā?

Mārtiņš. Nu, es... pasaulē jau klapcu diezgan.

Māte. Ak, nieki, tāds cilvēks kā tu, tas par kalpu sava mūža nenodzīvos. Tev jau tagad diezgan prāvs grasis iekrāts. Ko tad nu bēdāt par klapciem!

Mārtiņš. Lai nu kā. Bet precēt es tagad neprecēšos. Un, tā kā to nevaru darīt, tad man no Ezerlaukiem jāaiziet.

Māte. To vien ne! To vien ne! Mēs ar tevi tā esam apradušas, tā iedzīvojušās... to tu nedari!

Lavīze. Tad lai labāk viņi visi aiziet! Ņemsim algādžus un pirksim to arklu ar tiem četriem lemešiem. Gan iztiksim.

Mārtiņš. Neturat manis par tiepīgu: bet esmu apņēmies aiziet.

Lavīze. Mēs pieliksim algas!

Mārtiņš *purina galvu.*

Lavīze. Piecpadsmi rubļu!

Mārtiņš. Piecpadsmi rubļu? (*Domā brīdi.*) Nē, krustmāt!

Māte. Mārtiņ, Mārtiņ! Tu nu arī esi sasities ar tiem citiem uz vienu roku!

Lavīze. Kuš, kuš, kuš! Kam nu tā! Ja viņam jāiet ir, ja tas citādi nevar: sarēķināsimies godīgi un šķirsimies kā draugi. Vai tev grāmatiņa ir klāt?

Mārtiņš. Nav.

Lavīze. Nu tad ej atnes!

Mārtiņš. Tūliņ. (*Aiziet.*)

SESTAIS SKATS

Lavīze. Māte.

Māte. Ak, ak! Es nu vairs nekāda laba gala neparedzu! Ko t' nu mēs, meitieši vien, lai iesākam!

Lavīze. Nesaki nekā — hm!... Ir jau tā... e... gan būs... (*Pieiet pie skapja, izņem mazu rēķinu grāmatiņu. Meklē pa skapi.*) Kur man tas blemstiķis palicis?

Māte. Tas bij pie manis. Es viendien sarēķināju sviestu. Paga, es to tūliņ... (*Iziet pa labi.*)

L a v ī z e (*nosēstas pie galda ar grāmatiņu, pašķirsta tajā*). Hm, hm, hm, hm. (*Sit lēnām brīdi ar pirkstu uz galdu un pagroza galvu. Pauze.*) Hm! (*Pieceļas.*) Ķeza... (*Staiģā.*) Ķeza, ķeza... Hm, hm, hm. (*Piepeši viņai kas liekas iekrītam prātā. Gari stiepdama.*) Hm!

Marija ienāk no labās puses.

SEPTĪTAIS SKATS

Lavize. Marija.

M a r i j a. Ko? Mārtiņš arī aizies?

L a v ī z e. Tā jau ir.

M a r i j a. Bet to tak tu nepieļausi?

L a v ī z e. Vai nu viss manā vaļā stāv!

M a r i j a. Soli viņam lielāku algu!

L a v ī z e. Viss tas jau izdarīts! Bet nekā!

M a r i j a. Tu... Jūs neprotat ar viņu runāt. Es to lietu izdarīšu...
Es viņu... (*Mārtiņš ar grāmatiņu rokā ienāk.*)

L a v ī z e. Dari, dari... Kur tad tā māte ar to blemstiķi paliek?
(*Prom pa labai.*)

ASTOTAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

M a r i j a (*uzlūko Mārtiņu mazu brīdi*). Vai par tiesu, Mārtiņ?

M ā r t i ņ š. Ko par tiesu?

M a r i j a. Tu aiziesi?

M ā r t i ņ š. Jā.

M a r i j a. Kādēļ?

M ā r t i ņ š. Es jau mātei un krustmātei sacīju, kādēļ.

M a r i j a. Nu tad pasaki man arī vēl.

M ā r t i ņ š. Man negribas vienādiņ to pašu delgt. Un, ja arī tu teiktu, ka nieku lietu dēļ aizeju, tas tomēr neko nelīdzētu.

M a r i j a. Tu esi tik prātīgs cilvēks, ka tu gluži nieku lietu dēļ visneiesi projām. Bet tādas tās lietas tak arī nevar būt, ka tu itin nemaz un itin nemaz šē vairs nevari dzīvot... Ja nu es tevi lūgtu, lai tu paliec, ko tad tu darītu?

Mārtiņš (*sajukdams*). Es?... Tad es... tad... nē, kas jādara, tas jādara!

Marija (*Joti laipni*). Neesi nu tiepīgs, Mārtiņ! Krustmāte jau nu gan ir dūšīga rīkotāja, bet visur viņa tak arī nevar būt klāt. Saki, ko mēs bez uzticama priekšgājēja lai iesākam!

Mārtiņš. Gan dabūsi citu.

Marija. Tu gan pats labi zini, ka tie ir tukši vārdi. Tie uzticamie cilvēki nav vis tā paņemami kā... kā zemenes ogu laikā. Paliec nu, paliec, Mārtiņ. Par manu mīļu lūgšanu. Dod man to godu, ka krustmātei varu stāstīt, ka tevi esmu pierunājuse. Jā, tu paliksi? Turēsim šo sarunu par jaunu nolīgšanu un nodzēsim līgabas. (*Iet pie skapja un rīkojas ap pudeli. Mārtiņš pa tam ar sevi cīnā.*)

Mārtiņš. Nē, nē – lai paliek. Es nedzeršu.

Marija. Nedomā, ka tev no etiķa pudeles došu. No saldenās, Mārtiņ.

Mārtiņš. Ne, ne – lai paliek!

Marija. No saldenās, Mārtiņ!

Mārtiņš. Es dzirdu, es dzirdu. Bet es nevaru palikt. Dari, ko gribi. Neņem par ļaunu.

Marija (*klusām, īgni*). Ā! (*Iegrūž pudeli skapī atpakaļ, aizsīt durvis ciet.*) Tu esi tiepša! (*Prom pa labai.*)

Mārtiņš (*noskatās viņai pakaļ, savelk ģimi*). Mazā čūska! (*Stāv un iet tad pie krēsla, tā atzveltni abām rokām satverdams, noliecās drusku uz priekšu un domā brītiņu. Tad viņš paceļ krēslu un nogrūž to dusmīgi no sevis nost.*) E!

Taukšķis ienāk.

DEVĪTAIS SKATS

Mārtiņš. Taukšķis.

Taukšķis. Es tev's meklēju, Mārtiņ.

Mārtiņš (*īgni*). Vai tad es kur biju paputējis?!

Taukšķis (*izbrīnējies*). Boi – kāds tad tu? Gribēju ar tevi, kā sak, parunāties. Krustmāte teica, lai es apdomājos... un nu apdomājos ar... jāpaliek būs tepate.

Mārtiņš. Tu jau arī gluži blēņu dēļ būtu aizgājis. Es tev vienmēr esmu sacījis: neklausies Krišā.

Taukšķis. Un šis man vienmēr: neklausies Mārtiņā, tase, kā

smejas, runā šām par labu. Bet lai nu: nu esmu savu naudu... un nu nezinu, kur to grūst. Jānēsā kā kaķenei bērni... ēme... no vienas vietas uz otru. Boi, boi! Nudie! Skapī nedrīkstu... Lūke – var izzagt. Saprot? Toreiz, kad es Krancos dzīvoju, tad tur tam Vītolīnam... puika vēl nebij mācībā gājis, bet skapis jau bija, brangs stāvskaapis...

M ā r t i ņ š. Un kas tad tur tam puikam notika? Izzaga viņam naudu?

T a u k š ķ i s. Jāe. No aizslēgta skapa. Un tādēļ skapī bailes... Ēme... tu esi, kā smejas, godīgs cilvēks, Mārtiņ, sak – vai tu to naudu nevarētu...?

M ā r t i ņ š. Man jau nu pašam tikai skapis vien ir. Un tad es arī iešu projām.

T a u k š ķ i s. Ak tad aiziesi gan? Hm! Nu, gudrāk arī ir! Tu jau lāga cilvēks, Mārtiņ, nudie lāga, bet šitādas lietas... ar tiem diviem meitītiem... viena precēta sieva... otra tev's tikpat neņem... esot uzcerēts tur... ture... ek, ture... tas bagātais... Bet par ko tad tu neprecies pēc... kad nagi niez... savas kārtas... Precējies – kad nagu nevari savaldīt! Cilvēkiem, lūk, jādara šitā: kam tie meitīši, kā smejas, patīk, tam jāprecas, kam nepatīk, lai nodzīvo puisī. Jā. Bet ļembesta vien ne... Tad labāk aiziet.

M ā r t i ņ š. Ak tad Krišs tev piestāstījis gan pilnu galvu ar to ļembestu, ko es te taisot! Nu, lai tas tēviņš piesarga savu ādu!

T a u k š ķ i s. Boi, boi! Ko nu, ko nu! Neliec nu uz Krišu vien to vainu. Par to Auci jau nu nevar teikt, vai tu ar viņu... ēme... esi bučojies –

M ā r t i ņ š. Ak bučojies es ar viņu esot!

T a u k š ķ i s. Tā jau viņš sakās noskatījies. Bet ka tu pie Marijas pa logu lien –

M ā r t i ņ š. Ko?! Pa logu! Pie Marijas! Kad tad?

T a u k š ķ i s. Vī – kā tu! Nu, pa naktīm! Dienu jau... dienu tas nav nekāda skunste. Dienu jau, ja gribi... m... m... i es...

M ā r t i ņ š (*lielās dusmās apkārt iedams*). Ak tad šitā! Ak tad šitik traki?... Un jūs visi tam ticat!

T a u k š ķ i s. Nu... tu jau nu gan dikti to Mariju uzpasē. Tad jau, kā smejas, i kādreiz...

M ā r t i ņ š. Ak tad ticat gan un domājat, ka Marija to pieļautu?

T a u k š ķ i s. Par ko ne! Tu tak... sacīt... stalts puisis, un tie meitīši niķu pilni... Boi Die, kā pilni!... Priekš precēšanās laba diezgan nevar izmeklēt, bet priekše... priekš... ēm... bēm... lembe... tur (*smejas*)... tur viņi nav tādi.

DESMITAIS SKATS

Mārtiņš. Taukšķis. Pičuks.

P i č u k s. Nu, vai ar saimniecēm izrunājies, Mārtiņ? Kā paliek?

Mārtiņš neatbild.

P i č u k s. Nu, tik trakas lietas tak nu mūsu starpā nav notikušas, ka vairs ar mani nevari runāt! Nez ko tu manā vietā būtu darījis!... Runāji ar krustmāti?

Mārtiņš iziet pa kreisai, Pičukam uzmetis niknu mirkli.

VIENPADSMITAIS SKATS

Taukšķis. Pičuks.

P i č u k s. Tas nu ir lielajā sagājis kā silts krējums. Skāde! Mums līdz šim tā labi satika. Vai viņš aizies?

T a u k š ķ i s. Tā sacīja.

P i č u k s. Ak aizies! Tad es palikšu.

T a u k š ķ i s. Es jau nu arī apdomājos, sak, ko nu... Bet nu man viena lieta... jauns gan vēl esi, bet labu padomu... kā sacīt jāsaka... varbūt... Eke... man ar to naudu... tiem papīriem...

P i č u k s. Kas par papīriem?

T a u k š ķ i s. Tiem pamberijiem... kur mantoju no krusttēva... izņēmu kā negaisīgs no šām un nu nezinu vairs, kur grūst.

P i č u k s. Grūd cūkkūtī aiz spāres. Drošākas vietas es nezinu.

T a u k š ķ i s. Nemaz nesmejies. Mans tēvainis... viņam, lūk, caur tiesām bij ienākuši piecdesmit rubļi no tā... tā... tā...

P i č u k s. Ak tos viņš glabāja cūkkūtī aiz spāres?

T a u k š ķ i s. Nukad. Desmit gadu.

P i č u k s. Un vienpadsmitā? Cūkas naudu bij apēdušas?

T a u k š ķ i s. Jāe. Bet netišām.

P i č u k s. Nu, tad tā vieta vairs nav droša. Dod šām atpakaļ!

T a u k š ķ i s. Nez vai ņems... Un tade... eku... kauns... nupat tak kā izņēmu...

P i č u k s. Nu, tad cits nekā neatliek kā skapis. Atslēga tak labi slēdz?

T a u k š ķ i s. Slēdz gan. Vēl viņsvētdien iesmērēju ar prišu bomeļļu. Bet tomēr tāda nedrosme.

P i č u k s. Nieki!

T a u k š ķ i s. Vai tu domā? Bete... bet tam Vītoliņam... kad vēl nebij mācībā... no skapa... laķierēts skapis, oša pervē...

P i č u k s. Tavs jau nav laķierēts, Taukšķi! (*Krišs ienāk.*) Esi bez bēdām. Slēdz tik skapī.

T a u k š ķ i s. Ko citu lai dara! Kā smejas, zemē rakt tak nevar. Slikti, slikti, slikti. (*Prom.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Krišs.

K r i š s (*tuvāk nākdams*). Kas t' šim par raizēm, ka tā vaid?

P i č u k s. Izņēmis savu mantojumu no saimniecēm un nu nezina, kur noglabāt.

K r i š s (*uzmanīgi*). Vai t' skapī vairs neesot rūmes?

P i č u k s. Prasi nu! Veco puisī untumi māc zemē.

K r i š s (*skatās pa logu. Tad, pie Pičuka pieiedams*). Klau, Pičuk, tu tak man palīdzēsi?

P i č u k s. Ko tad? Skapi vāgos iecelt?

K r i š s. Vēl jau tak nekur neesmu bijis zirga meklēt. Šās tak nedos. Tāpat tik sakrāmējos vien vēl... Nu jā, Pičuk, pie tiesas tu tak liecināsi, ka šās mani bez vainas atlaidušas?

P i č u k s (*atpleš acis*). Es?

K r i š s. Par labām priskām pēc beigtas praceses traktierī būs gādāts. Un zābaki tev arī par velti nebūs jāplēš. Bez liecinieku naudas no manas puses vēl pieci rubļi dabūsi ekstrā.

P i č u k s (*īsi*). Hm!

K r i š s. Tātad es tevi droši varu uzdot par savu liecinieku?

P i č u k s (*pakausi kasīdams*). Vai zini, Kriš... labāk... labāk liec mani mierā. Es pa tevīm neiešu vis.

K r i š s. Nu, nu!

P i č u k s. Jā, man tādas lietas nepatīk. Ja man jāliecina, tad liecināšu tā, kā bij: ka tu pats aiz laba prāta atstājies.

K r i š s. Ej nu, ej, Pičuk, ko nu tā! Kalpam tak vienādiņ jāiet pa kalpam! Citādi jau... Citādi jau pasaulē nemaz vairs nebūs kārtības. Es tak vienumēr ar tevi esmu bijis labs. Iedomā vien!

P i č u k s. Vai tad es pret tevi kādreiz esmu bijis slikts?

K r i š s. To jau es nesaku. Esam jau vienumēr draugi bijuši. Un tādēļ tu šai lietā arī darīsi pa draugam. Es jau nu arī neknāpināšos: došu tev desmit rubļu...

P i č u k s. Nē, nē, nē!

K r i š s. Nu, lai iet piecpadsmit.

P i č u k s. Liecies nu mierā! Piecpadsmit rubļu dēļ neiešu tādu lietu darīt.

K r i š s. Cik tad tu gribi? Piecpadsmit rubļu un liecinieku nauda, tā tak ļoti smuka peļņa. Cik tad man pašam paliks! Neizej nu uz plēšanu, Pičuk!

P i č u k s. Tāds kā! Vai tad es šo gribu plēst! Ni ta kauna, ni, šitā runājot! Es lai pie tiesas melojot! Es lai paliekot par blēdi! Es lai tintē iekrītot! Visu par piecpadsmit rubļiem! Ekur balle!

K r i š s (*igni*). Nu, nu, nesāc nu pātarot. Ka ne, ne!

P i č u k s (*aizskarts*). Vai Dieviņ! Nesāc nu gan pātarot! Šis otru grib pataisīt par žuliku, un tad lai vēl cieš klusu! Tādas šmuces! Vadzi, Kriš, to es no tev's nebūtu domājis! (*Auce ienāk.*) Paklausies, Auce, ko Krišs izgudrojis! Viņš grib –

K r i š s (*ātri*). Blēņas! Es tikai drusku pajokoju! (*Prom.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce.

P i č u k s. Ahā! Šis man tik pajokojis! Ko domā, Auce, viņš grib, lai es pie tiesas viņam par labu liecinot. Grib sūdzēt par algu.

A u c e (*auksti*). Nu tad liecini vien!

P i č u k s. Ko? Nepareizi?

A u c e. Tādam draugam kā Krišam tak jāpalīdz! Tas tev sastāstījis tik daudz laba, tas tev atkal ar labu jāatmaksā.

P i č u k s. Ko nu šis labu sastāstījis, ko! No viņa stāstiem ne žīda cūka nevar tikt gudra!... Nu pasaki reiz skaidri, Auce, – vai tu par tiesu ar to Mārtiņu nekad neesi... neesi... tā drusku...? Es nemaz nebūšu dusmīgs. Kas tur jums pirmiņ pa ķēķi bij par būdzišanos? Ko? Par ko tās durvis bij aizbultētas? Par ko šis tevi mierināja?

A u c e (*rokas dūrēs sakniebuse, asaras ar varu norīdama*). Vai zini, Pičuk, kad tu šitā ar mani... vai zini... tu esi ... tu esi viens briesmīgs cilvēks... Kas tur nu ķēķī bij? P i e n s tur bij katlā... Un man aizmirsās... un, kā ieskrienu ķēķī... tā viss... lērums... zemē...

viss... (*Raud.*) Un, kad nu Mārtiņš to ķezu palīdz noslēpt, tad viņš ar mani pa ķēķi precējas! Kājas tur varēja apbrucināt, ne precēties! (*Raud.*)

P i č u k s (*soļo nokaunējies pa istabu. Piesit ar roku pie galvas, nostājas pie Auces, grib runāt, staigā atkal un saka pēdīgi laipnā balsī*). Ak tāda tā lieta bij! Nu, es jau to nezināju! Kam tu to tūliņ nestāstīji!

A u c e. Ir arī prieka vēsts, kas tūliņ pa visu pagastu bij jāizpauž! Un kā tad tu prasīji? Kā sumpurns!

P i č u k s (*vienumēr pielāvīgā balsī*). Nu, tīri tik traki tā lieta nebij. Bet to drusku... tā kā asāk man tie vārdi gan... ko nu par to niekojies! Tā lieta jau nav nemaz... Esi nu atkal... Mēs jau arī tepat paliksim... i, ja Mārtiņš paliek, paliksim tepat. Tu nu redzi, ka es... nu, neraudi nu vairs... (*Grib satvert viņas roku.*)

A u c e (*sit viņam pa pirkstiem*). Ak, liec nu mani mierā! Domā, kad šis kādu labu vārdu... tad jau es nu tūliņ... tūliņ... Ej nost!

P i č u k s. Nu mūžīgi tak nu tādēļ arī nebūsi mana asaru pūcīte! Kad es atzīstos, tad tak tu atkal vari būt laba. Pie kakla tā lieta jau nu neķeras.

A u c e. Bet pie goda! Pie sirds!

P i č u k s. Es apglāstīšu manu sirsnīņu!

A u c e. Ej tu! Glāsti vien pats savu!

P i č u k s. To jau es gribu!

A u c e. Ej tu! Laid! (*Prom pa labai.*)

P i č u k s. Auce! (*Pāri soļu viņai pakaļ. Apstājas, apgriežas un nomet rokas pusjocīgā izmisumā. Tad jautri un droši.*) E, gan būs labi! (*Iet uz kreisajām durvīm. Tautšķis ienāk.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Piņuks. Tautšķis.

P i č u k s. Vai iesim atkal uz pļavu, Tautšķi?

T a u k š ķ i s. Jāiet jau būs. (*Satver Piņuku aiz rokas. Noslēpumaini.*) Boi, boi! Ko domā, kāds tas Krišs! Grib, lai es... boi, boi, boi!

P i č u k s. Nu ko tad? Ko tad?

T a u k š ķ i s. Lai palšu liecību – pret šām!

P i č u k s. Par pieciem rubļiem?

T a u k š ķ i s. Nū kad!

P i č u k s. Un tad par desmit!

T a u k š ķ i s, *ar neartikulētu balsienu un slēgtu muti «jā» apzīmēdams.*

P i č u k s. Un, kad tu neapņēmieš, tad viņš tevi izlamāja?

T a u k š ķ i s. Jāe... Tas ir... papriekšu viņš gribēja... šis manu naudu aiznesīšot uz pagastlādi, un, kad nedevu, tad tikai sāka sunīt. Tāds pravadiņš! Bet vai t' šis tevi arī, kā smejas, gribēja...?

P i č u k s. Kā tad! Kā tad!

T a u k š ķ i s. Vai Die! Tāds cilvēks! Uz Sibēriju tāds var aizvest! Nudie – uz Sibēriju! Ek, tāpat kā tas...

Krustmāte ienāk no labās puses.

PIECPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Lavīze.

L a v ī z e. Tātad tev tas untums pārgājis, Pičuk? Nu – nekas. Jauniem karstas asinis... Tad jau tā reizēm... Gan būs labi! Un par Auci arī nebēdā. Lai izraudas tur krietni pie mātes. Paliks acis skaidrākas.

P i č u k s. Es jau nu gan tā drusku pie vainas biju.

L a v ī z e. Ak, ko tur nu, gan būs labi... Un tu?

T a u k š ķ i s. Es? Es nu ar, kā sacīt, esmu iztrakojušies. Lai paliek viss, kā... tikai... ēm, bēm... ar to naudu tā ir, kā ir: neņemsi tās atpakaļ? Labāk būtu!

L a v ī z e. Lai nu paliek vien pie tevis paša, Taukšķi! Paša manta, paša bēda. Tikai glabā cieši!

T a u k š ķ i s. Divreiz jau skapam gan atslēgu apgriezu.

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Lavīze. Krišs ārā. Mārtiņš ārā. Auce. Marija. Māte. Viss sekošais norisinās ļoti ātri.

K r i š s (*ārā*). Es lai muti turu? Turi tik pats savu! Jā! Citādi dabūsi vēl pa pumu!... Jā, to es vēlreiz saku! Jā, tu un viņa!... Un vēlreiz! Jā, tu! Tu! Jā, Marija tava... (*Iekliedzas.*)

L a v ī z e (*pie loga piesteigdamās*). Kas tad tur?

P i č u k s (*pie loga*). Abi baras. Ā! Sāk plēsties! Dod, Mārtiņ, dod!

T a u k š ķ i s. Boi, boi! Ka tik tam Mārtiņam... skat, skat, Krišs ņem virsroku! (*Marija un Auce iekliedzas istabā pa labai.*)

L a v ī z e. Nu, lai nu viens, nu, lai nu viens...

P i č u k s. Turies, Mārtiņ! Lūk, tā! (*Priecīgi.*) Ā! Nu Krišs bētē! Sāk jau lobt! Uz istabu? Dodies pakaļ, Mārtiņ! Nelaid viņa istabā, Taukšķi! Galdu durvīm priekšā, galdu priekšā, lai Mārtiņš viņu krietni samizo! (*Ķer galdu un aizliek to durvīm priekšā. Piestumj Taukšķi pie galda, lai tas to spiež pret durvīm. Aizskrien ātri pie kreisajām durvīm un aizbultē tās.*)

K r i š s. Ē! Ē! Ē! Glābiet!

L a v ī z e. Bet Taukšķi, Taukšķi! (*Grib viņu no durvīm noraut nost.*)

T a u k š ķ i s (*turas pretī*). Lai nu tēš vien... lai...

K r i š s. Glābiet! Ē! Ē! (*Auce, Marija un māte iesteidzas no labās pusēs.*)

P i č u k s (*atkal pie loga*). Klieudz, it kā jau Mārtiņš šim būtu mugurā. Dzenies pakaļ, Mārtiņ! Lob! Pag, es tev iešu palīgā! (*Grib pa vidus durvīm tikt laukā.*)

A u c e. Neej! Krustmāt... mīļā, nelaid viņa... neej! (*Piņuks skrien uz kreisajām durvīm. Auce tam aizstājas priekšā.*) Jūs tur viens otru nokausiet! Es nelaidīšu! (*Piņuks atgriežas atpakaļ.*)

M a r i j a. Ej, ej, Piņuk! Še pa logu! (*Atver logu.*)

A u c e. Marij!... Piņuk!...

P i č u k s. Lob, Mārtiņ! Ķer! Es nāku! (*Prom pa logu.*)

M ā t e. (Reizē.) | Vai Die!

L a v ī z e. | Kungs tētīt!

K r i š s. Ujā, velni! Ē! Ē! Velni!

A u c e. Piņuk! Piņuk!

Priekšgars krit.

TREŠAIS CĒLIENS

Pagalms Ezerlaukos.

PIRMAIS SKATS

Marija. Auce.

*Marija skatās nemierīgi skatuves dibinā uz kreiso pusi projām. Auce slauka
bļodas, kas stāv uz sola līdzās saimes durvīm.*

M a r i j a. Nudie, viņš aiziet!

A u c e. Vai Mārtiņš?

M a r i j a. Krišs. Pa ceļu uz Rindēniem. Tātad viņš par tiesu
sūdzēs!

A u c e. Lai sūdz! Dabūtais pēriens par to nepaliks mazāks.
Izvazās tikai savu kaunu pa visu pagastu.

M a r i j a. Jā, bet arī Mārtiņš un Pičuks neizies sveikā: ieliks tos
vai cietumā, vai.

A u c e. Nu, to nu es neticu. Tāda Kriša dēļ... kas šā gan nepazīst!
Lai tik piesargās, ka vēl pašam uz kādu dienu nav jālien caurumā.

M a r i j a. Par ko tad nu tā?

A u c e. Par mēles aplamu palaišanu. Prasi jel, kādēļ tas tracis
izcēlās! Kas šim par mums un Mārtiņu tā neglīti lika izrunāties!

M a r i j a. Kā tad?

A u c e. Vai nu no krustmātes neesi dzirdējuse!

M a r i j a. Itin nekā!

A u c e. Nu – mēs abas ar Mārtiņu lakstojoties. Es jau tādu laiciņu
manīju, ka Pičuks tāds greizs vien ir, greizs vien ir. Beigās šodien tas
maiss spruka vaļā: es ar Mārtiņu esot ... ejot uz vienu roku!

M a r i j a. Es tās lietas lāgā nesaprotu: Krišs Pičukam stāstījis,
ka tu ar Mārtiņu draudzējies. Par to Pičuks ir nikns. Mārtiņam Krišs

pārmetis, ka es ap Mārtiņu lakstojos. Par to atkal Mārtiņš ir dusmīgs. Kas t' šim tur ko dusmoties? Vai tas Mārtiņam būtu kāds negods?

A u c e. Nē, tā tā lieta nav. Krišs stāsta, ka Mārtiņš tevi uzdomājis un tā... tā... slepeni... pa tumsu... ap tevi ložņājis... un tas tak tev ķeras pie goda! Šitādu valodu dēļ viņš Krišu sadrāza. Tevi aizstāvēdams, viņš Krišu – –

M a r i j a (*priecīgi*). Ej nu! Auce, vai tas varētu būt?

A u c e (*paskatās uzmanīgi Marijā. Tad smiedamās*). Nē, nē, tur bij cita lieta. Vecs parāds... Mārtiņš Krišam aizdevis... un nu šis liedzas...

M a r i j a (*nēlaipni*). Kas tā par blēņošanas! Runā kā...!

A u c e (*viltīgi smaidīdama*). Neņem nu to tūliņ par ļaunu!

M a r i j a. Es ņemot par ļaunu? Ak, ciet nu labāk klusu!

Piņuks iznāk no saimes istabas.

OTRAIS SKATS

Marija. Auce. Piņuks.

P i ņ u k s. Auce, vai nenāksi uz sienu? Vai neiesim reizē?

A u c e (*salti*). Ej vien viens pats.

M a r i j a. Ko nu daudz pieiesat, ko! – Atnāks tiesas vīrs, būs atkal uz pļavu jāsūta pakaļ.

P i ņ u k s. Ko tad šis te ar tiesas vīru? Ka vēl abi nedabū pa kaklu!

M a r i j a. Ujā, ujā – vai tad no ietupināšanas nemaz nebīsties?

P i ņ u k s. Lai bīstas vien tas, kam no tās jābīstas. Šitā visu māju apgriezti!... Nāc nu, iesim, Auce!

A u c e. Es tak sacīju, ka ar tevi neiešu!

P i ņ u k s. Re, Marij, tā arī Kriša vaina. Es tak domāju, ka nu viss atkal labi, Auce. Tu redzēji, ka es viņu arī no savas puses sapleitēju, ko tad nu vēl gribi?

A u c e. Vai es saku, ka es ko gribu!

P i ņ u k s. Tad tak tu vairs negražotos! Vai zini, Marij, izšķir tu mūsu lietu: Krišs par Auci nelabi izrunājies – –

A u c e. Un tu tam t i c i ! Ar to man pietiek! (*Prom.*)

P i ņ u k s (*viņai nosaukdams pakaļ*). Taisījos ticēt, nu jau vairs neticu!

TREŠAIS SKATS

Pičuks. Marija.

P i č u k s. Aiziet! (*Pamet nepacietīgi ar roku.*) Ē! Es jau pirmiņ domāju, nu viss labi, un skaties: nav vis vēl labi! Miļā Marij, palidzi man to Auci salabināt!

M a r i j a. Gan jau salabsiet tāpat i bez palīga!

P i č u k s. Vai nu ne, bet tas ies ilgi! Ko domā, ja viņa man šitā veselu nedēļu kaitavā! Tas man traki nepatīktu!

M a r i j a. Jā, nu ko tad... kā tad es to lietu lai iesāku? Es viņas neuzņemos pierunāt... Ak tad Krišs par Auci vien nelabi izrunājies?...

P i č u k s. Nē – nu tak par tevi arī!

M a r i j a. Un Mārtiņš viņu par to...?

P i č u k s. Nu kā tad!

M a r i j a (*laimīgi smaidīdama*). Tā... Ko tad Auce man...? (*Apķerdamās.*) Jā, vai zini, Pičuk, es tev varētu gan pastāstīt zāles, kas Auci uz pēdām izārstētu. Man pirmiņ par Auci bij jāsmejas. Ieskrien pie mums un raud un žēlojas par tevi. Bet nav, Dievs Tēvs, te viņa tev atkal pa logu grib skriet pakaļ, bīdamās, ka Krišs tevis neaprij. Un nu, kur tevī tas briesmu gabals atstājis sveiku un veselu, – nu viņa no jauna gražojas!

P i č u k s. Ak tā... es saprotu gan! Tad jau man atkal būtu jādo-
das tās dzīves bangās iekšā. Bet ko tad lai daru? Krišs Rindēnam aizgājis pakaļ, ar to otrreiz nevaru iet karā... Pa', pag... Vai zini ko? Es uz kādu brītiņu palikšu slimš!

M a r i j a. Tad viņa atkal būs laba.

P i č u k s. Feini! Es pagībšu. (*Drusku paļumdams uz vienas kājas.*) Fft! Apkārt kā pupu kūlis!

M a r i j a. To ne. Tas viņu pārbiedētu.

P i č u k s. Ko tad?

Lavīze iznāk no saimnieku gala.

CETURTAIS SKATS

Marija. Pičuks. Lavīze.

L a v ī z e (*uzposusēs*). Pičuk, ej pasauc Mārtiņu!

P i č u k s. Tūliņ, krustmāt! (*Iet.*)

M a r i j a. Pičuk! (*Pasteidzas viņam pakaļ. Paklusām.*) Runā nu tu arī no savas puses Mārtiņam, lai viņš paliek!

P i č u k s. Labi, labi. (*Prom.*)

PIEKTAIS SKATS

Lavīze. Marija.

M a r i j a. Mums varbūt vēl izdosies Mārtiņu atturēt no aiziešanas. Pičuks arī paliks --

L a v ī z e. Zinu jau, zinu. Bet tā, kā Mārtiņš līdz šim pie mums dzīvoja, tā viņš uz priekšu tomēr vairs nevar dzīvot.

M a r i j a. Ak tu domā, saimes dēļ!

L a v ī z e. Ko nu par saimi! Ja šejenieši ar viņu nav mierā, parakstīsim leišus. Bet ir otra lieta. Tautkšķis tur mātei izstāstījis --

M a r i j a. Ko nu tas zina!

L a v ī z e. Nē, nē, tur ir sava daļa patiesības. Tādas valodas nedrīkst izcelties. Māte jau bij gatava, sak, lai Mārtiņš ejot projām, bet man... man pirmiņ labs padoms ienāca prātā. (*Nosēstas. Sit sev viegli ar kreiso roku pie krūtīm.*)

M a r i j a. Kas tev?

L a v ī z e. Sirds pukst.

M a r i j a. Ej jel! Aiz kā? Un ko tu tā noģērbusēs? Vai kur iesi?

L a v ī z e. Jā.

M a r i j a. Uz kurien?

L a v ī z e (*sit atkal par krūtīm*). Nu mini! Gribu no meitas kārtas ieiet sievu kārtā.

M a r i j a. Ko, kas? Kas ar tevi ir, krustmāt?

L a v ī z e (*jocīgi noslēpumaini*). Nu, saproti nu, es gribu precēties!

M a r i j a. Dievs tētīt!... Ar ko tad?

L a v ī z e. Ar Mārtiņu.

M a r i j a. Ar Mārtiņu? Ar Mārtiņu?! Ar mūsu Mārtiņu?

L a v ī z e. Nu ja, ar mūsu. Tad viņš, vienām kārtām, būs riktīgs saimnieks un, otrām kārtām, ļaudis nekā vairs nevarēs melst. Tā mēs ar māti apspriedām. (*Ap pleciem apmesto zīda lakatu noglaudīdama.*) Tā tak esmu labi izpucējusēs? Jāuzpucējas tak kā preciniekam drusku bij.

M a r i j a. Un vai tu domā, ka Mārtiņš tevi ņems? Krustmāt, nedari nu nieku!

L a v ī z e. Nieki tie nekādi nav, Marij. To mēs ar māti pārrunājām. Es sacīju, lai v i ņ a ņ em Mārtiņu, – viņa, lai es. Beidzot lozējām, un man krita tā darišana. Labāk jau būtu, ja mātei būtu krituse. Tā ir jaunāka. Bet tā lieta i šitā var notikt. Ko es esmu vecāks par Mārtiņu, to es atkal esmu bagātāks. Saprecējoties šitā i vācieši. Par ko tad lai mužiks to nedara, kad vajadzība spiež!

M a r i j a. Un tu domā, ka Mārtiņš tevi ņ ems!

L a v ī z e. Tas nu viņam jānoprasa. Viņš ir prātīgs cilvēks... Vai šitas bastains man piedien jeb vai ņ emt rozāto?

M a r i j a. Krustmāt, netaisi nu veltīgi jucekļa!

L a v ī z e. Kas par jucekli! Tā lieta gluži skaidra.

M a r i j a. Bet tu tak mūsu saimniecības dēļ vien neiesi precēties! Tā tak nav joku lieta! Apdomā, ja tu ieskrien nelaimē!

L a v ī z e. Tas viss labi pārdomāts. Es zinu, tā nav joku lieta. Bet mēs abi esam prātīgi cilvēki. Prātīgi cilvēki tik lēti vis putas nesasālīs... Ka nu būtu jau nācis!

M a r i j a. Bet, krustmāt, ja nu viņam – patīk cita!

L a v ī z e. Tad viņš pie manis nenāks.

M a r i j a (*paasi*). Bet ja nu viņš tomēr tevi ņ em – tavas naudas dēļ?

L a v ī z e (*arvien mierīgi un apdomīgi*). Tad viņam jāgaida, kamēr es nomirstu.

M a r i j a (*glaimi*). Miļo krustmāmiņ, neskrien nu tīšā prātā nelaimē! Tad labāk e s precēšos!

L a v ī z e. Kuš, kuš! Ko nu par mani bēdā! Kad tikai tu laimīgi saprecējies. Kad mums vīrieša galva būs mājā, tad tu varēsi dzīvot kā preilene un mierīgi gaidīt, kamēr īstais atnāks.

Mārtiņš uznāk.

SESTAIS SKATS

Lavīze. Marija. Mārtiņš.

Marija grib Lavīzei ko atbildēt, bet savaldās, Mārtiņu ieraudzīdama.

L a v ī z e (*dauza atkal krūtis. Maza pauze. Uz Mariju*). Ej atnes man, Marij, glāzi ūdens.

Marija vilcinās.

L a v ī z e (*nosēstas*). Glāzi ūdens, Marij!

M a r i j a. Jā, glāzi ūdens, jā... (*Prom.*)

M ā r t i ņ š. Ja tev patīkami, tad nu sarēķināsimies, krustmāt!

L a v ī z e. Tā tad uz aiziešanu gan? Ak jau saģērbies arī esi? Pičuks jau sakoties palikt, i kad tu paliekot.

M ā r t i ņ š. Viņš ar mani runāja. Jā, bet es tomēr vairs nevaru palikt. Man ir svarīgi iemesli.

L a v ī z e. Tā, tā. (*Dzer drusku.*) Nu tu atkal vari iet, Marij... Ej vien, ej... (*Marija vilcinādamās prom.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Lavīze. Mārtiņš.

L a v ī z e. Jā, sarēķināsimies, Mārtiņ. Bet citādi, nekā tu domā. Redzi, Mārtiņ, mēs abi esam prātīgi cilvēki. (*Dzer.*) Mēs nupat ar māti dabūjām zināt, kādēļ tu gribi aiziet. Tas ir godīgi, Mārtiņ. Tu negribi, lai Marijai neslavas ceļas. Tu zini, ka tur nekas nevar iznākt, un tādēļ gribi aiziet. Tiktāl viss labi. Bet nu jāprasa: vai tev vajaga aiziet? Vai mēs to lietu tā nevarētu iztaisīt, ka tu paliec tepat un mēlnešiem tomēr mutes saraunas? To var! Tev jāprecējas, Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Bet es jau pirmiņ, krustmāt — —

L a v ī z e. Tu gan pirmiņ teici, tu tagad negribot precēties. Bet es sapratu, tu negribi precēties tādēļ, ka esi mazturīgs puisis. Nu, precē bagātu sievu, Mārtiņ! (*Iedzer.*) Kā ir, Mārtiņ, sarēķināsimies! Saliec kopā savu spēku, savu glītumu, savus gadus un nosver to visu pret manu tikumu, maniem gadiem un manu bagātību. Man ir pār par diviem tūkstošiem skaidrā naudā. To es katrā brīdī varu uzrādīt.

M ā r t i ņ š (*loti pārsteigts un uztraukts*). Un tad?

L a v ī z e. Un tad saki — vai mēs nevaram precēties?

M ā r t i ņ š. Mēs?

L a v ī z e. Jā, esam labu laiku kopā dzīvojuši, pazīstam smalki viens otru. Es domāju, mēs derētu kopā, ja tik es tev neesmu... neesmu... par... par... (*Dzer.*) Man ir pār par diviem tūkstošiem drošos papīros.

M ā r t i ņ š (*nokaunējies*). Es, krustmāt... esmu... es saprotu tavu labo nodomu... labo sirdi... paldies... bet... bet es jau pirmiņ sacīju, ka es tagad neprecēšos.

L a v ī z e. Ak, tie tikai tādi vārdi! Es jau arī, jāsak, vēl šorīt nedomāju, ka tevi uzrunāšu. Bet re – uznāk domas, kur cēlušās, kur ne, sagriež tevi kā viesulī, un prāts pārvēršas.

M ā r t i ņ š. Tā jau ir gan. Es neliedzos, ka tā nav. Bet mēs nesaprecēsimies, krustmāt. Ņem par ļaunu.

L a v ī z e. Ko nu par ļaunu! Es jau neesmu nekāds muļķis. Ar spiešanu es tev negribu uzspiesties virsū. Dievs pasarg! Lai Dievs pasargā! Bet man būtu žēl, ja tu ar to atsacīšanos pārsteigtos. Vai drusku neapdomāsies? Būs patīkama dzīvošana, Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Nē, krustmāt, kas teikts, teikts.

L a v ī z e. Nu tad nekā. *(Pauze.)* Tad jau būs vai pa vecam jāsarēķinās. *(Pieceļas.)* Bet paga, nez vai māte tev vēl kaut kā negribēja sacīt. *(Prom istabā.)*

M ā r t i ņ š *(noskatās viņai pakaļ, atspiež tad domīgi roku galvā).* Divi tūkstoši rubļu... *(Pauze. Nopūšas. Izvelk ķešas grāmatiņu, šķirsta tajā.)* Divi tūkstoši... *(Sit lēnām ar grāmatiņu pa galdu. Pičuks uznāk.)*

ASTOTAIS SKATS

Mārtiņš. Pičuks.

P i č u k s. Vai – vai-vai-vai! Vī! Vī!

M ā r t i ņ š. Nu – kas tev lēcies?

P i č u k s *(rokas krusteniski pārlicis un pakrūti spiezdams).* Mārtiņ, tu mani esi nobūris! Kā ar tevi beidzu runāt, tā man iesāka... ai, ssscs! *(Iet apkārt.)*

M ā r t i ņ š. Būsi pārcēlies! Ej atgulsties! Ņem siltus pelnus!

P i č u k s. Silti pelni – vai tie labi? *(Iekļiedzas.)* Voi! Dur kā ar tutenu! Ak tu sātans! Voi! Voi! Voi!

M ā r t i ņ š. Ej tak atgulsties! Lai Auce ieskrien ķēķī – –

P i č u k s. Ai!... Ai!... Au!... *(Nosligst uz sola.)* Es vairs tālāk nevaru. Lai viņa...

M ā r t i ņ š. Dievs tētīt! Kur tā Auce? *(Prom.)*

Pičuks sāk kreicpolkas meldiņu trallināt. Taukšķis un Mārtiņš ātri iznāk no istabas. Mārtiņš nozūd aiz mājas. Taukšķis tuvojas Pičukam.

DEVĪTAIS SKATS

Pičuks. Taukšķis.

T a u k š ķ i s. Tu esot saslimis?

P i č u k s. Ai, manu dieniņu! Ai, manu stundiņu! Kā dur, kā dur!

T a u k š ķ i s. Kur tad? Kur?... Tur? Tā jau būs... tā jau ir pamaša! Ātri saņēma?

P i č u k s. SAGRĀBA KĀ AR STANGĀM.

T a u k š ķ i s. Pamaša, pamaša! Es viņu no jaunām dienām labi... es viņu pazīstu. Man viņa bieži... īpaši rudenos pa burkānu un griežu laiku... (*Aizsteidzas pie istabas, kur slotas pieslieta, izmauc tai kātu, pie tam arvien runādams.*) Beidzamo reizi man uznāca uz vezuma... linu vezuma... tūliņ aiz Iršu kroga... kur tas kalniņš... veca kalnistu gaspažiņa brauca vēl pretī... (*Tuvojas Pičukam un grib tam slotas kātu bāzt aiz elkoņa.*)

P i č u k s (*atgaiņādamies*). Ko nu? Ko nu?

T a u k š ķ i s. Jālauž... pamaša jālauž.

P i č u k s. Bet tu jau taisies durt!

T a u k š ķ i s. Tas bīsteklis tev tak jāizbāž... vai tad tu nezini, ek, kā to pamašu lauž?

P i č u k s. Es nekā nezinu! Es tikai kamašas vien pazīstu. No pamašas nekā nezinu!

T a u k š ķ i s. Nekā, boi, tētīt! Tā pamaša... ēme... ir tā, kas tev tagad ir... nu, lūk, šitā... šitā viņu lauž. (*Aizliek sev slotas kātu šķērsām aiz muguras, iespiež to starp elkoņiem un tura rokas, no elkoņiem līdz pirkstu galiem uz priekšu izstieptas. Atliec galvu atpakaļ un sāk kratīties.*) Lūk, šitā... šitā... šitā lauž. (*Aizliek sev slotas kātu šķērsām aiz muguras, un Marija uznāk no lauka puses.*)

DESMITAIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Auce. Marija.

A u c e. Kur viņš ir? Kur? Kur?

T a u k š ķ i s. Skaties, Auce! Es mācu... šitā lauž pamašu (*kratās*)... ja tev arī kādreiz...

Pičuks sāk smieties un noslēpj galvu rokās uz galda.

A u c e. Kas tev? Kas tev?

T a u k š ķ i s. Pamaša, pamaša...

M a r i j a. Vai tev? Ātri – es iedošu drapas! (*Satver slotas kātu aiz gala un velk Tautšķi uz istabu.*) Nāc, nāc – stipras drapas...

T a u k š ķ i s. Nē, nē... Pičukam... viņam jālauž... paga, Marij... ēme... jālauž...

M a r i j a. Es zinu... zinu... zinu...

T a u k š ķ i s. Mēme... boi, boi, boi... (*Marija viņu ievelk istabā.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce.

A u c e (*kas pa tam ar Pičuku bij nodarbojusēs, ceļ viņa galvu uz augšu*). Nu saki jel drīz – kas tev kait?

P i č u k s (*acis aplaidis visapkārt*). Nekas man nekait. (*Satver Auci aiz rokām un novelk to sev līdzās uz sola.*) Auce, es tevi gribēju piemānīt. Es nevaru ciest, ka tu ar mani kaitavā, un tādēļ gribēju... tādu domu joku... bet tas man nepatīk... (*Skatās viņā brītiņu.*) Esi nu atkal laba!

A u c e. Ak šitā... Ak, ej tu! (*Grib no viņa atsvabināties.*)

P i č u k s. Vaļā jau nu vairs netiksi, kamēr nebūsi salabuse!... Mīļo Aucīt! Manu pīpenīt! Manu kliņģerīt! Manu trumpas dāmiņ!

A u c e (*no viņa atsvabinādamās*). Ak tu... ak tu lielais, lielais bendesmaiss! (*Apcērt viņam rokas ap kaklu.*)

P i č u k s. Mīļā! Mīļā! (*Spiež viņu pie krūts.*)

A u c e (*no viņa atsvabinādamās*). Bet tā ka tu man šitādu štuku uz priekšu vairs netaisi!

P i č u k s (*loti ātri*). Nekad, nekad, nekad, nekad, nekad, ne-k-a-d vairs! Nu tak tu man ticēsi? Bet tev arī tā uz priekšu jādzīvo, ka man nav grūti vārdu turēt.

A u c e. Ak vēl tev tas Mārtiņš dara raizes! Nu, šito lietuvēnu es tev tūliņ novelšu no krūts!... Klau, es manīju, ka Marijai Mārtiņš gluži labi patīk. Tie jāsaved kopā. Tad tak tev būs miers?

P i č u k s. Blēņas tu esi manījuse! Būsi skatījusēs ar Kriša acīm!

A u c e. Par tiesu, par tiesu! Nekāda lielmaņa viņa negaida – Mārtiņa dēļ viņa visus preciniekus atraida!

P i č u k s. Ej nu, ej!

A u c e. Nudie! Izstāstīju viņai pirmiņ, kādēļ Mārtiņš Krišu sapauksnījis. Palika uzreiz tāda kā saulīte. «Vai tas var būt?...» – «Nē, nē,» es saku, «tur bij cita lieta. Vecs naudas parāds...» Uz to man šī gluži dusmīga, ko es ap šo blēņojoties. Un, kad tas piens izkūsēja, viņa gluži tā izrunājās, ka jādomā, viņa būtu gribējuse Mārtiņu bildināt.

P i č u k s. Hm! Aiz to viņa man uzstāja, lai Mārtiņu pierunājos uz palikšanu.

A u c e. Nu redzi, nu redzi! Un, ka viņa Mārtiņam patīk, tā arī skaidra lieta. Iedomā, kā viņš viņu uzpasē!

P i č u k s. Nu, ar to uzpasēšanu... tevi jau viņš arī diezgan uzpasē.

Auce krata viņam ar pirkstu.

P i č u k s (*smiedamies*). Un māti un krustmāti arī. Mārtiņš jau labs cilvēks.

A u c e. Es redzu gan, pret kuru viņš tas labākais!

P i č u k s. Nu būtu tad reiz arī viņu bildinājis!

A u c e. Tādu lielmanišu! Kur tad šis lai ņem dūšu pēc Rindēna vairs ar laimi izprovēt roku!

P i č u k s. Ak un tad tu viņam gribi iet palīgā?

A u c e. Tev par apmierināšanu. Jā. Tur viņš nāk. Ja vajadzīgs, tad piemet tu arī pa vārdam.

Mārtiņš uznāk no lauka.

DIVPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š (*Pičukā paskatījies*). Jau vesels?

P i č u k s. Jā, paldies Dievam! Kā Auce man uz krūtīm uzlika rokas, tā dūrēji mitējās. Viņai laikam magnēts pirkstos.

M ā r t i ņ š. Varena dakterīša.

A u c e. Vai tu negribi, lai es tevi arī izārstēju? Vai tev arī nesāp krūts?

M ā r t i ņ š. Man? Ne!

A u c e. Nu, nu, neliedzies! Es jau redzu, tur, kreisajā pusē, tur ir tāds liels nemiers. Pag, es uzlikšu roku.

M ā r t i ņ š. Ej nu, neniekojies!

A u c e. Neesi nu tūliņ tāds skābs! No jokiem var iznākt patiesība. Mārtiņ, mēs tev par tiesu gribam palīdzēt!

M ā r t i ņ š. Ko palīdzēt? Kā palīdzēt?

P i č u k s. Ar īsiem vārdiem: mēs tev gribam ieskapēt to meitu, kura tev patīk.

M ā r t i ņ š. Nu, nu! Kura tad man patīk?

P i č u k s. Marija.

M ā r t i ņ š (*bārgi*). Tev laikam arī āda niez tāpat kā tam otram?

A u c e. Nē, nē, Mārtiņ, tā ne! Mēs jau tevi ni gribam piezobot, ni nekā. Pičuks tikai saka, ko mēs abi domājam.

M ā r t i ņ š. Tad jums abiem viņas. Tas nav tiesa.

A u c e. Tas ir skāde! Jo tu Marijai patīc.

M ā r t i ņ š. Tas arī nav tiesa!

A u c e. Kā tu to zini?

P i č u k s. Vai tu viņai to esi noprasījis?

M ā r t i ņ š. Jūs runājiēt tā... tā... jūs runājiēt kā bērni!

A u c e. Neskaisties nu, neskaisties! Parunāsimies gluži mierīgi. Kas tad būs, būs. Tu domā, ka tu Marijai nepatīc, un gribi no viņas aizbēgt. Es zinu, ka tu viņai patīc, un dodu tev padomu: uzrunā viņu!

M ā r t i ņ š. To es nekad nedarīšu!

P i č u k s. Par ko?

M ā r t i ņ š. Es neesmu traks! Viņa atraida vienu saimnieku pēc otra, un tad lai es, nabaga kalps...

A u c e. Vai Die, tu laikam domā, ka pasakās vien ķēniņa meita apprecē cūkganu. Notiek jau i dzīvē tā. Un tad šī jau nu arī nav nekāda princese un tu nekāds cūkgangs. (*Mārtiņu aiz rokas pakratīdama.*) Cilvēks kā kaikums, un tik maz dūšas!

M ā r t i ņ š. Ko tad te ar dūšu piedarīsi, kad es skaidri zinu, ka viņa manis negrib!

P i č u k s. Ko tad tu liedzies? Tad jau tu viņu esi bildinājis!

M ā r t i ņ š. Ticat jel, ka neesmu! Bet vai tad nedzirdat, ko krustmāte un māte vienumēr skandina? Vai viņas tā runātu bez Marijas ziņas?

A u c e. Nu, liegt viņa tām neliēgs lielities ar tiem lielmaņiem, tādas lietas skuķiem patīk. Bet pamudināt Marija viņas uz to arī nepamudinās.

M ā r t i ņ š. Ak, runājat, ko gribat, man ir gluži drošas zīmes, ka es Marijai nepatīku.

A u c e. Drošas zīmes? Izstāsti!

M ā r t i ņ š. A – ko tur!

A u c e. Ak nu, izstāstīt tak vari!

M ā r t i ņ š. Man nepatīk. Un tas jau tikpat nekam neko nelīdzēs.

A u c e. Kas zin!

P i č u k s. Ko nu tik daudz, Auce! Viņš jau nu ir pieklauvējis...

M ā r t i ņ š. Dzirdi tak reiz, kad tev saka: nē! Bet – krustmāte mani bildināja kā iegātni!

P i č u k s. | Krustmāte?!

A u c e.

M ā r t i ņ š. Jā. Un no tā jūs redzat, kādā šķirā es pie viņām stāvu!

A u c e. Ak krustmāte tevi...! Tas traki brangi, tas traki brangi, Mārtiņ! Nu es tev beidzamo reizi prasīšu: vai tev patīk Marija?

M ā r t i ņ š. Ak, liec tak nu mani reiz mierā!

A u c e. Un tu viņu neuzrunāsi?

M ā r t i ņ š. Nekad ne! Es jau sacīju: tad man vajadzētu būt negudram! Tīšā prātā skriet apsmieklā!

P i č u k s. Bet ja nu tu viņai patīc?

M ā r t i ņ š. Es tam neticu!

A u c e. Bet ja nu tu tomēr viņai patiktu?

M ā r t i ņ š. Tad... tad... tad (*ar tikko aizturētām dusmām un žēlabu asarām*)... ak, laižat jel mani mierā! (*Ir noslīdējis uz sola pie galda, uzliek elkoni uz galda malas un atspiež pieri uz rokas.*)

Ko jūs mani mokāt! No visām pusēm... Ko es jums daru? (*Paceļ galvu.*) Es tak tā esmu turējies... zobus sakodis... es negribu viņu mīlot... zinu, tur nekas nevar... bet ko tad lai daru, kad mana sirds... un nu jūs mani par to izsmejāt un urdāties ap mani apkārt! Lai nu šis... tas otrs... bet ko tad jūs... ar jums tak vienumēr labi esmu sadzīvojis...

P i č u k s (*viņam roku uzlikdams uz pleca, ļoti sirsnīgi*). Mīļais draugs, bet mēs jau tevis nemaz neizsmejām!

A u c e. Nudie, Mārtiņ, es nekā cita negribu kā tev dot labu padomu. Ja gribi zināt, kā īsti ar tavu lietu stāv, tad dari tagad šitā: ja tu krustmātei esi atsacījies, tad stāsti, ka esi apdomājies, un solies viņu precēt. Tad tu redzēsi, kas notiks. Meita gan var apslēpt, ka viņai kāds puisis patīk, bet, tiklīdz uzcerēto kāda cita taisās ņemt nost, tad uguns pakulās. Un ja nu tu pie Marijas šitā redzēsi iesvilstamies, un ja tu tad nepratīsies – –

Lavize iznāk no saimnieka gala.

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce. Mārtiņš. Lavīze.

L a v ī z e. Tas labi, ka tu vēl tepat, Mārtiņ... Pičuk, ej atskaldi maizei malku. Un tu, Auce --

A u c e. Es malku ienesīšu istabā!

L a v ī z e. Dari tā.

Pičuks ar Auci prom. Pēdējā vēl slepeni pamet Mārtiņam ar acīm.

ČETRPADSMITAIS SKATS

Mārtiņš. Lavīze.

Mārtiņš stāv, drusku novērsies no krustmātes, un domā.

L a v ī z e (*nosēstas. Pēc maza britiņa*). Es tev vēl kaut ko gribēju teikt, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š (*apgrieždamies*). Nu, ko tad?

L a v ī z e. Nāc nu un apsēsties atkal. (*Mārtiņš nosēstas.*) Tev nu gan tas tā ēmoti izliksies. Es tevi nupat bildināju un nu no jauna tādu pašu valodu taisos runāt.

M ā r t i ņ š. Kas nu par to, krustmāt. Izrunāties jau varam. (*Runā visu tā kaunīgi nedroši.*) Tu jau pate pirmiņ sacīji, mēs esot prātīgi cilvēki. Es gluži labi noskārstu, ka te saimnieka vajadzīgs. Es zinu tevi, tu zini mani. Tad jau izrunāties varam. Mīlestības jau tu neprasi un negaidi. Laba satikšana tev laikam ar mani būtu. Nu – tad jau runāt vari. Tas jau nav mans negods, tas mans gods, ka tu mani bildini.

L a v ī z e. Skaties, tie ir prātīgi vārdi, Mārtiņ. Kam nav spārnu, tas lai nelūko pa gaisu skriet. Liela labuma bez lielas apdomāšanās nevajaga atstunt. (*Noglauda savu priekšautu un liekas ar rokas mazo pirkstiņu uz galda kaut ko saraušam kopā.*) Nu jā, es jau sacīju, ka tādu pašu valodu runāšu kā pirmiņ. Par to pašu precī. Mani tu izbrāķēji, esmu tev laikam par (*iekāsējas*)... nu jā!... Bet, kā tu pats saki, mūsu māja bez vīrieša galvas nevar iztikt. Tātad nebrīnies, kad tev prasu: vai tu neņemsi manu māsu?

M ā r t i ņ š. Saimnieci?!

L a v ī z e. Es gan skubināju, lai pate runā, bet šī ne, esot kauns tevi tā uz reizes bildināt. Nez ko tu tad par mums pavisam domāšot. Tad jau nu es uzņemos to runāšanu. Es zinu, tu esi prātīgs cilvēks, tu

par šito ātrumu nesmesies un tādēļ par mums sliktu nedomāsi. Esam
mužiku cilvēki... Ko tad tur nu daudz lieku likumu mest... Runā to
taisnu valodu... Vai nav tiesa?

M ā r t i ņ š. Ir jau nu tā, krustmāt, kā tu saki, ir jau gan tā.

L a v ī z e. Nu ko tad tur lai ķīvējamies kā ap žīda nastu! Īsi un aši:
vai tu viņu ņemsi vai neņemsi? Jā vai nē?

M ā r t i ņ š. Nicināt jau nu es viņu nekādi nevaru.

L a v ī z e. Tātad tu saki: jā?

M ā r t i ņ š. Gandrīz...

L a v ī z e. Ko nu gandrīz! Tas ir tāpat, kā kad tu durvīs paliktu
stāvam. Nāc nu pavisam iekšā!

M ā r t i ņ š. Es vēl mazdrusciņ apdomāšos.

L a v ī z e. Par ko? Viss tak te skaidri zināms. Tu dabūsi
Ezerlaukus, kā viņi stāv, preceniece zināma – kauns viņu lielīt, – bet,
nudies, būs tev vēl dūšīga sieva, dūšīga sieva!

M ā r t i ņ š. Ko nu par to, ko nu par to! Bet ir tak tā: jo retāk vienu
lietu dara, jo vairāk viņa jāapdomā.

L a v ī z e. Tas nu atkal viens solis atpakaļ. Tas nu atkal vairāk skan
uz nē!

M ā r t i ņ š. To es nesaku, krustmāt. «Nē» es nebūt nesaku. Bet
tik steidzama tā lieta nav. Es jau laikam palikšu tepat. Tad jau nu
diena uz priekšu vai atpakaļ neko neiztaisa.

L a v ī z e. Nu jā, jā... Nu labi, labi. Apdomājies tad arī.

M ā r t i ņ š (*pieceldamies*). Tā sarēķināšanās tad lai vēl paliek?

L a v ī z e. Tā lai vēl paliek.

Mārtiņš iet uz lauka pusi.

PIECPADSMITAIS SKATS

Mārtiņš. Lavīze. Auce. Māte.

Mārtiņš satiekas skatuves dibinā ar Auci, kurai malka klēpi.

L a v ī z e (*tuvojas saimnieku durvīm*). Iev! (*Gaida pie durvīm.*
Paver durvis.) Iev! (*Gaida.*)

Auce pa tam sačukstējusēs ar Mārtiņu. Liek piepeši malkai izkrist no rokām.

L a v ī z e. Ko tad tu tur, Auce?

A u c e. Nekā, krustmāt. (*Salasa ātri pagales, pie kam Mārtiņš*

viņai palīdz. Auce prom saimes istabā, Mārtiņš uz lauka pusi. Māte
iznāk no istabas.)

SEŠPADSMITAIS SKATS

Lavīze. Māte. Vēlāk Auce, Marija un Mārtiņš.

M ā t e. Izblamierējies?

L a v ī z e. Ko nu par blamieri! Saki labāk, vai pūrs gatavs!

M ā t e. Ej nu! Vai Die! (*Nosēstas.*) Meli! Nudie, tu melo,
Lavīz!

L a v ī z e. Vai es nesacīju, ka tev labāk laimēsies nekā man! Ja
pate būtu runājuse, tad jau nu būtu pilna brūte.

M ā t e. Ak tad nav vis vēl apņēmies?

L a v ī z e. Sacījās vēl drusku apdomāties. Bet nāks jau, nāks! Visa
valoda skanēja uz nākšanu! Tāpat tak jāpapretojas cilvēkam.

M ā t e. Nudie, tu esi traka, Lavīz! Mani viņam kā sviedin ie-
sviest rokās! Nudie, labāk būtu, ja viņš nebūtu apņēmies! Man
kauns! Nudie, man kauns!

L a v ī z e. Tāda kā! Par ko tad? Par to, ka viņš tāds prišs cilvēks?
Vai domā, ka priekš viņa jau esi par vecu?

M ā t e. Ko nu par vecumu! Tās pāris gadu starpības --

L a v ī z e. Jā, būs laikam tikai četrpadsmit piecpadsmit --

M ā t e. Par tiem es nekā nesaku. Bet Marija! Man jāizprecina
meita, un es kā negaisīga precos pate!

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Tava kāzu brūvējuma
patekas vēl nebūs apdzertas, kad jau priekš Marijas jauns iesals būs
jāknitina. No kāzām izceļas atkal kāzas tāpat kā no ugunsgrēka jauns
ugunsgrēks.

M ā t e. Vai, vai, vai, vai, vai! Es nezināšu, kur acu likt, es
nezināšu, kur acu likt! Nudie, Lavīz, cilvēki teiks, es esot... nudie, tas
par daudz, Lavīz!

L a v ī z e. Neāksties nu tā! Tas tev nemaz vairs nepiedien!
(*Marija iznāk no saimes gala. Viņai seko Auce, kura viegliem
soļiem pārtek pār skatuvi un nozūd lauka pusē.*) Nāc labāk
samutēsīmies uz tām laimēm. Neesmu tev sen, sen... (*Bučo māti.*)
Lai nu Dievs dod labu satikšanu ar to Mārtiņu! (*Bučo.*) Un nu
uzpucējies tā drusciņ. Uzvelc ķiršbrūnos brunčus ar cieto jaku – tie
tevi labi stāv. Ņem jauno bastaini --

M a r i j a (*pikti vizdegunīgi*). Saskrullē priekšā matus un sasukā

tos pierē, lai tur to grumbu nevar redzēt! (*Māte un Lavize apgriežas un skatās pārsteigtas Marijā.*)

L a v ī z e. Ak – vai tu jau zini, Marij?

M a r i j a. Zinu, krustmāt, zinu tavu nelaimi un mātes laimi! Brangi, brangi, brangi!

L a v ī z e. Ko tu tā...? Tāda... vai tev... varbūt nepatīk...?

M a r i j a. Man? Nepatīk? Kas lai man nepatīk? Ka nu drīz būs kāzas? Ka es tādu jaunu tēvu dabūšu? Tik jaunu un tik glītu! Tas man ļoti patīk – ļoti, ļoti tas man patīk! (*Auce Mārtiņu uzbīda uz skatuves un aizstumj viņu aiz kāda krūma, kur abi paliek klausoties.*)

L a v ī z e. Kā tu runā, meiten? Agrāk tu pate Mārtiņa nezināji kā lielīt, un nu tu ar viņu laikam negribēsi būt mierā?

M a r i j a. Dievs pasarg! Vai es to saku! Es jau priecājos! Ja gribat, kliegšu aiz prieka uravas!

L a v ī z e. Nu skaties, nu skaties! Mēs domājam visu labu, gādājam par to skuķi, cik vien savā muļķa prātā spējam – –

M a r i j a. Precam iegātņus savā muļķa prātā un atstājam to skuķi bešā! Jā, to mēs darām!

L a v ī z e. Bet Marij! Vēl šodien māte tevi gribēja izdot pie vīra!

M a r i j a. Jā, pie tāda, kas man nepatīk! Bet tos, kas man patīk, tos jūs... tos jūs pašas priekš sevis... Ko nu stāvi, māt, ej paklausei krustmātei! Velc ķiršbrūno kleitu mugurā, ņem jauno zīdaini un saki, ka esi trīsdesmit piecus gadus veca! (*Smejas. Smieklī pāriet skaļā raudāšanā.*) Jaunais tēvs... jaunais tēvs!... (*Ātri prom uz lauku. Māte, kura visu laiku bij stāvējuse nokaunējusēs, saskatās ar Lavizi.*)

L a v ī z e. Nu es saprotu!

Priekškars ātri krīt.

CETURTAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmējos cēlienos.

PIRMAIS SKATS

Krišs. Auce.

Skatuve brīdī stāv tukša. Tad ātri pa vidu ienāk Krišs, skatās apdomīgi uz vienām un otrām durvīm, pieiet pie galda, parakā pa Marijas rokas darbu, paņem diegu spolīti, norauj pavedienu un meklē adatas. Nevarēdams tās atrast, viņš aptausta svārku atloka stūrus un izvelk iz viena no tiem adatu. Iever tajā diegu, noņem cepuri un sāk vaļējo oderi diegt kopā, pie tam arvien acis pamezdams uz vienu un otru pusi. Lai labāk varētu šūt, viņš kāju uzliek uz krēsla, cepuri uz ceļgala un pagriež pie tam kreisajām durvīm muguru. Auce ienāk.

A u c e. Ko tu tur, Kriš?

K r i š s (*ātri kāju nolaizdams, norauj diegu un noslēpj adatu*).
Es?... Nekā... nekā... Es... (*Uzliek cepuri galvā.*)

A u c e. Es tevi te tā kā esmu satraucējuse? Ko tu te darīji?

K r i š s. Zināms, ka tu mani satraucēji! Es te... lūk, te (*rāda uz bikšu apšuvu*)... iešuvu pogu.

A u c e. Laikam pirmiņ pagalmā bij iztrūkuse? Saki, Kriš, – un tu par tiesu Pičuku arī sūdzēsi pie tiesas?

K r i š s. Par ko tad lai to nedaru! Šis mani piekaus, un lai es viņu želoju! Tas tik būtu!

A u c e. Vai tad vaigs stipri sasists?

K r i š s. Zils melns kā katla dibins.

A u c e. Ej nu, parādi! (*Grib atbidīt lakatiņu, ar ko Krišs vaigu sasējis.*)

K r i š s. Lai nu stāv!

A u c e. Parādīt jau vari.

K r i š s. Ko tur nu rādīt! Jāsēd jau nu abiem būs!

A u c e (*norauj lakatiņu no vaiga*). Skaties! Nav jau nekādu zīmju!
Ak tu māns!

K r i š s (*vaigu ar roku aizklādams*). Auce! Vai atdosi! Auce!

A u c e. Māns, māns! (*Steidzas uz durvīm, ar lakatiņu atvairīdamās no Kriša, kas tai dzenas pakaļ.*)

K r i š s. Vai atdosi ar! Klausies jel!

Lavīze ienāk no labās puses.

A u c e (*atvairīdamās*). Še tev! (*Prom pa kreisai.*)

L a v ī z e. Kriš! (*Krišs prom, Aucei pakaļ.*) Kriš! (*Iet uz kreisajām durvīm.*) Kriš!

Rindēns, māte un Taukšķis ienāk no labās puses.

OTRAIS SKATS

Lavīze. Rindēns. Māte. Taukšķis.

L a v ī z e. Izbižoja laukā. Taukšķi, dodies laukā un pasauc arī tos citus!

T a u k š ķ i s. Es vēl ar Rindēnu kādu vārdu... kā mēdz teikt... savā starpā...

M ā t e. Tu jau nu viņam visu atņemu ņemām esi izstāstījis.

T a u k š ķ i s. Ēme... par Krišu un jums. Bet man pašam... savā starpā... lūk, par to manu naudu... šās... saimnieces zina... man ir četri... un tos es gribēju pagastlādē... lai Rindēns tos ieliek pagastlādē.

R i n d ē n s (*uz māti pagriežies.*) Ak šim ir četri simti...

T a u k š ķ i s. Jāe. Un tos es pagastlādē... Izlaupa jau nu pagastlādi arī... ek, kā tur tam pagastam... tam... ar to putna vārdu...

R i n d ē n s. Nu, ja tu domā, ka pagastlāde nav droša, tad paturi to naudu pie sevis.

T a u k š ķ i s. Nē, nē, es tik tāpat... kā smejas... Mūsu lādes jau ne... tās nezags! Boi! Kur Rindēns par priekšnieku!

R i n d ē n s. Nu, tad atnes to naudu sestdien uz pagastmāju.

T a u k š ķ i s. Nez vai labāk... ka tūliņ? Man būs ēme... be... vieglāka sirds... ka tūliņ...

R i n d ē n s. Manis dēļ. Varu to arī tūliņ paņemt līdz.

T a u k š ķ i s. Tad es atnesīšu.

R i n d ē n s. Nu ja, nu ja.

Krišs atkal ienāk ar sasietu ģimi.

T a u k š ķ i s. Nez vai nu man vēl tepat... tās liecības dēļ...?

R i n d ē n s. Ej vien, ej!

Taukšķis pa kreisai prom.

TREŠAIS SKATS

Lavize. Māte. Rindēns. Krišs.

R i n d ē n s. Kā dzirdu, Kriš, tad tās lietas tā nemaz nestāv, kā tu man stāstīji. Tu pats esi pie vainas, mīlais draugs.

K r i š s. Viņas jau to gan tā izklāstīs. Bet ar to es nelikšos mierā.

R i n d ē n s. Taukšķis arī tev nerunā par labu.

K r i š s. Tas! Vai tad tas muldoņa pavisam zina, ko runā!

Mārtiņš, Auce, Pičuks ienāk no kreisās puses.

CETURTAIS SKATS

Lavize. Māte. Rindēns. Krišs. Pičuks. Mārtiņš. Auce.

R i n d ē n s. Dzirdēsim, ko tie citi teiks. Pēter Rudzīt, ko tu man vari pastāstīt par Kriša ķildu ar saimniecēm?

P i č u k s. Ko nu tur daudz varu stāstīt! Viņas dod kārtīgu darbu un maizi, bet šis ceļ nemieru ar kūdišanu.

A u c e. To es arī varu apliecināt.

R i n d ē n s (uz Krišu.) Nu?

K r i š s (parausta plecus). Daudz jau i lāci var nokaut!

R i n d ē n s (uz Pičuku). Un kā stāv ar to kaušanos? Kas bij iesācējs? Vai Krišs?

P i č u k s. Kur jau kāds ļembests izceļas, tur jau Krišs droši vien tas iesācējs!

K r i š s. Skat, cik brangi!

R i n d ē n s. Un Mārtiņš tikai turējās pretī?

K r i š s. Kā tad! Un Pičuks viņam palīdzēja! Tā jau ir branga nopratināšana! Pats jautā, pats atbild! Ekur pristaps! Ņemies nu labāk

tām sievām izskaidrot, lai man manu algu izdod ar labu. Tas būs gudrāk!

R i n d ē n s. Kas man te darāms, to es pats labāk zināšu!

K r i š s. Ak šitā! Nu, to jau varēju domāt! Vai nu krauklis kraukļam acīs knābs! Bet nav vairs veci laiki! Tagad i kalps pie augstākām tiesām var datikt, ja pagasttiesa neturas pie taisnības.

R i n d ē n s. Kā nu ne! Var i kalps caur augstāku tiesu krist sodā!

K r i š s. Lika drusku...! Un par to sišanu: iešu uz uradņiku, lai uzņem pratakuli! Velns un deviņi žīdi! Taisnībai vajaga palikt taisnībai!

M ā r t i ņ š. To es arī saku! Stāsti vien droši, ka tevi dūšīgi sapēru un ka to Rindēna priekšā pats ar savu muti apliecināju! (*Uz Rindēnu.*) Jā, es viņu krietni nosukāju! Bet vaigu viņš par velti sasējis. Tā laka-ta vajadzēja tīt ap citu vietu!

K r i š s. Nejēga beidzamais!

R i n d ē n s. Nelamājies nu, nelamājies!

K r i š s. Nelabinies nu, nelabinies tu tā pie tām bābām! Tas tev tikpat neko nelīdzēs! Marijas jau nu nedabūsi. To nogrābs...

Taukšķis ienāk.

PIEKTAIS SKATS

Lavize. Māte. Mārtiņš. Auce. Pičuks. Rindēns. Krišs. Taukšķis.

T a u k š ķ i s (*samisis*). Boi! Boi! Boi! Boi Die! Boi Die!

M ā t e. Nu, nu – kas tad tev, Taukšķi?

T a u k š ķ i s. Voi, voi Die! Nu esmu pagalam! (*Noslid krēslā.*)

L a v ī z e. Kas noticis? Kas tev lēcies?

T a u k š ķ i s. Mani pamberiji... mani pamberiji...

M ā t e. Beigti?

T a u k š ķ i s. Nozagti! Izņemti...

L a v ī z e. Tik i nu bij tā prieka!

M ā t e. Bet kā tad...? Vai skapis atlauzts? Tas fak nevar... kur tu to naudu noglabāji?

T a u k š ķ i s. Skapī... dziesmu grāmatā... Pie... m... m... tās dziesmas «Kungs, es uz tevi... tevi»... Un nu, kā uzšķiru un gribu... tā ni naudas, ni vairs... dziesma vien palikuse...

Krišs, kas pa tam neuzkrītoši bij virzījies uz vidus durvīm, grib pa tām iziet. Rindēns, viņā noskatījies, nu aizstājas tam piepeši ceļā.

K r i š s. Nu, nu! (*Grib Rindēnu nostumt pie malas.*)

R i n d ē n s. Paliec vien vēl, draugs, drusku tepat.

K r i š s (*dusmīgi*). Laid nu!

R i n d ē n s. Mārtiņ!

K r i š s. Velns tāds! (*Cinās ar Rindēnu, Mārtiņš Rindēnam piesteidzas palīgā.*) Laižat mani vaļā, pagāni! Vai mani kausiet! Laukā laidiet!

L a v ī z e. Ko nu? Ko nu?

M ā t e. Vai Die... kad tikai Krišs...?

T a u k š ķ i s. Vai viņš? Dieviņ tētīt!

K r i š s. Tas jau nu par velti! (*Izraujas un dodas uz durvīm pa kreisai.*)

M ā r t i ņ š. Pičuk, nelaid! (*Pičuks un Auce aizstājas durvīm priekšā.*)

Krišs dodas uz labajām durvīm, bet tur Lavize viņam aizsteidzas priekšā.

L a v ī z e (*rokas vīcinādama*). Ujā, ujā, velns! Atpakaļ, atpakaļ!

Krišs steidzas uz logu, bet tam priekšā aizstājusēs māte ar paceltu krēslu. Dodas ar sparu atpakaļ uz durvīm pa kreisai.

T a u k š ķ i s. Nelaid, Pičuk!

K r i š s. Laid, es šaušu! (*Izvelk kaut ko no krūšu ķešas un mērķē uz Auci. Auce iekliegdamās noskrien sāņus. Kā Krišs pa durvīm grib sprukt laukā, tad Pičuks viņu satver aiz svārkiem.*)

P i č u k s. Pīpes kāts! Pīpes kāts! Nākat! Turat!

Mārtiņš un Rindēns piesteidzas klāt, satur Krišu un nospiež to krēslā skatuves vidū.

K r i š s (*bezkaunīgi*). Tā! Nu, ko nu jūs ar mani darīsat? Ko jūs no manis gribat! Iekodiet nu! Nokodiet nu pa gabalam kā suņi!

P i č u k s (*ar nomesto pīpi uz Krišu mērķēdams*). Kuš! Citādi lode būs ribās!

R i n d ē n s. Par ko tu gribēji bēgt?

K r i š s. Melis, ka gribēju!

P i č u k s. Viņš jāpārmeklē! Par velti viņš tā neturējās pretī! Jāpārmeklē! Jāpārmeklē!

L a v ī z e. Varbūt atdos ar labu. Paga, lai es ar viņu... Kriš, ja esi vainīgs, neturies pretī!

K r i š s. Es varmācības necietīšu! To es jums saku! Meklējiet, novelciet man i kreklu, bet, ja nekā neatradīsiet, tad sargājaties!

P i č u k s. Par to nav ko bēdāt! (*Iztausta viņam svārku ķešas.*) Nost ar svārkiem!

T a u k š ķ i s. Mīļais Kriš! Ja esi, kā smejas, ņēmis, tad atdod, brālīt, ar labu. Es jau nu tev... tāpat kā tas Liepiņu Krišs... viņu tāpat sauca kā tevi: Krišu...

K r i š s. Ļera, Ļera, Ļera! Turi nu labāk savu maizes klēti cieti! Ēm, bēm!

P i č u k s. Svārkus nost! (*Svārkus novelk un izmeklē. Pēc tam iztausta vesti.*) Šitā... lūk, tā... tā... tā... Nekā! Vadzi, Kriš, dabūsi sukas, ja neteiksi, kur naudu esi licis!

K r i š s. Zvēri, ne cilvēki!

T a u k š ķ i s. Boi, boi, boi!...

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi! Kad jau, tad jau! Maucat viņam tos zābakus arī nost!

P i č u k s. Neturies nu par velti pretī! Neturies nu pretī... Lūk, tā! (*Novelk Krišam zābaku un iebāž tajā roku, un aptausta kāju un zeķi.*) Nav... Dod šurp otru kāju!

Krišs sper Pičukam, bet neķer.

A u c e (*pa tam pacēluse cepuri, pamanījuse diegu un likuse cepurei tajā vienu acumirkli karāties. Tad viņa oderi sāk aptaustīt.*) Kas tad te? Kas te? (*Atplēš oderi.*) Ā! Papīri! Skatāties!

V i s i (*izņemot Krišu, cits caur citu*). Ko? Kas? Cepurē? Vai Die! Cepurē? (*Krišu palaiž vaļā, un visi spiežas ap Auci. Krišs pieceļas un dodas uz durvīm.*)

M ā t e. Viņš bēg!

T a u k š ķ i s. Paldies Dievam!

P i č u k s. Pakaļ! Ātri! (*Krišs nozūd pa kreisajām durvīm. Pičuks steidzas viņam pakaļ. Auce seko.*)

M ā r t i ņ š. Vēl mēs viņu panāksim! (*Prom pa vidu.*)

R i n d ē n s. Ekur malacis! (*Prom pa vidu.*)

Ārā troksnis, kas pamazām norimst.

SESTAIS SKATS

Lavize. Māte. Taukšķis.

T a u k š ķ i s. Man vairs nemaz... spēka... Viss tas lērums... boi, boi! (*Nosēstas.*) Ko nu, jāsak, vēl pakaļ... Kur t' šo e... saķertu... tikpat lai grūž... Jāiet jānodzeras salta ūdens. Sirds tāda... Vai varbūt... skābu sūku? Skābs... ēme... uzprišina...

M ā t e. Ej uz piena kambari, dzer tur, ko gribi.

T a u k š ķ i s. Jāe... (*Pieceļas, pieiet pie galda, skaita savus papirus.*) Divi, trīs, četri... Visi gan ir, bet nez vai tikai gluži tie paši?

L a v ī z e (*paskatīdamās*). Tie paši jau nu ir gan.

T a u k š ķ i s. Tā, tā, tā... Paldies tam miļam... tam miļam... (*Prom pa kreisai.*)

M ā t e. Es domāju, tā nauda jāņem atkal mūsu glabāšanā.

L a v ī z e. Ja jau nu dos, tad jāņem būs! Bet mēs viņas, mās, tikpat neizglābsim.

T a u k š ķ i s (*dzied ārā*).

Ak, kaut man tūkstoš mēles būtu

Un mute tūkstoškārtīga...

Lavīze un māte saskatās. Maza pauze. Marija ienāk pa vidu un paliek pie durvīm stāvēt.

SEPTĪTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Marija.

L a v ī z e (*laipni*). Nāc nu, nāc, bēgle, tuvāk! Kur tad tu pirmiņ aizbižoji? Re, kamēr tu ar mums kaitavā, tikām te notiek... bet laikam vēl nekā nezini?

M a r i j a. Kā nu nezināšu!

M ā t e. Tā iet mājās, kurām nav galvas!

M a r i j a. Esi mierā, šitas jau nu bij pēdīgais juceklis. Nu jau ar jauno tēvu jauna kārtība ienāks Ezerlaukos.

M ā t e. Marij, Marij, kā nu tā vari runāt! Vai tad es to gribēju! Paprasi krustmātei, ko es sacīju! Tikai par tavu labu domādama, es viņai atbrīvēju runāt, un nu tu... un nu tu šitā... (*Sāk raudāt.*)

L a v ī z e. Klusu nu, klusu nu!... Marij, nāc šurp! Kam tad tu tūliņ nesacīji, ka tu pate to Mārtiņu gribi?

M a r i j a. Vai tad es viņu gribu!

L a v ī z e. Neliedzies nu! Ja tu viņa negribētu, tad tu tāda nebūtu. Tad tu netaisītu tāda lēruma. Kungs tētīt! Šī atraida vienu lielmani pēc otra – kā tad mēs varējām domāt, ka tu to Mārtiņu uzcerējuse! Nu tad ņem viņu! Es no savas puses saku: ņem viņu!

M ā t e. Un es jau arī viņa tev neliegšu! Es zinu, viņš atsver dažu

labu lielmani. Un priekš sevis es jau viņa arī nemaz tik karsti... tikai krustmāte --

L a v ī z e. Nesaki nu vairs par to lietu nekā! Nu viss būs labi.

M a r i j a. Jūs abas tā runājat, it kā Mārtiņš kā cimds no mūra būtu paņemams un rokā uzmaucams: papriekšu krustmātei, tad mātei un beigās man! Vai tad viņš mani grib? Vai es viņam patīku?

L a v ī z e. Vai tu viņam patīc? Es gribētu to puisi redzēt, kam tu nepatīc! Bet to jau tūliņ dabūšu zināt. Īsa lieta: es pats viņu priekš tevis bildināšu!

M a r i j a. Pielūko tikai, krustmāt! Es tev saku, krustmāt, es tev saku, māt: tiklīdz jūs Mārtiņam par mani ar vienu vārdiņu ieminēsaties, tūliņ ar Rindēnu sadzeršu precības! To es izdarīšu! Es necietīšu, ka mani piesola kā vecu sviestu vai brāķa linus!

L a v ī z e. Kas tie nu par aplamiem vārdiem! Kā nu Mārtiņš var uzdrīkstēties tevi bildināt, ja viņa nesadrošina!

M a r i j a. Ak, es viņu diezgan esmu drošinājuse!

M ā t e. No tā mēs līdz šim nekā neesam manījušas.

M a r i j a. Jums arī nekā nevajadzēja manīt! Bet viņam! Vēl šodien viņam piesolīju no saldenās... no saldenās... bet viņš nēdzēra!

L a v ī z e. Tāds duraks! Nebūs uzdrīkstējies tevi saprast. Tu redzi, ar viņu ir jārunā klāri!

M a r i j a. To tik ne! To vien ne! Tad es vai uz pēdām aiziešu! Es viņa negribu!

L a v ī z e. Tu viņa negribi?

M a r i j a. Jā, kad viņš tāds ir, tad es viņa negribu! Es negribu neviena paša! (*Noslīd uz galda un raud.*)

M ā t e (*kas pam tam pa logu paskatījusēs, klusām uz krustmāti*). Viņš nāk!

L a v ī z e (*dod mātei zīmi, lai tā iet projām. Pieiet pie Marijas un noglauda tai galvu. Māte prom*). Nesaki nekā, Marij, gan būs labi.

Marija ieraudas visā galvā.

L a v ī z e. Klusu nu, klusu nu!

Mārtiņš ienāk no kreisās puses.

ASTOTĀIS SKATS

Lavīze. Mārtiņš. Marija.

L a v ī z e. Panācāt Krišu? (*Atiet drusku no Marijas nost un izrāda zīmēm, lai tas Mariju uzrunā.*)

M ā r t i ņ š (*skatās atbildēdams uzmanīgi krustmātē*). Kur nu panācām! Tam kājas kā zaķam. Tikai otru zābaku atradām.

L a v ī z e. Ak tā... tikai otru zābaku... Tas man jāpastāsta mātei. (*Prom pa labai.*)

DEVĪTAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š (*tuvojas Marijai. Drusku apjucis*). Tā tik bij skriešana... lieliska... Ilgi tā kāju nebiju locījis... Esmu... esmu... gluži... kakls kā kaltin izkaltis... (*Pauze. Tuvāk.*) Vai tev te nav kaut kā ko nodzerties, Marij?

M a r i j a (*gražīgi, strupi*). Nē!

M ā r t i ņ š. Nē?... Nav?... Pirmiņ tak tu man piesolīji...

M a r i j a. Tas bij pirmiņ. Kam tad tu nedzēri!

M ā r t i ņ š. Tad man neslāpa. Nu es dzertu.

M a r i j a. Dzer vien – ķēķī ir veseli nesieni ūdens.

M ā r t i ņ š (*stāv acumirkli domās un iet un ieskatās tad pētoši Marijai ģimī*). Tu jau esi raudājuse... Par ko?

M a r i j a. Es nemaz neesmu raudājuse.

M ā r t i ņ š. Ko nu liedzies! Es jau gaiši redzu!

M a r i j a. Tu nekā gaiši neredzi! Itin nekā tu neredzi! Nekā tu nezini!

M ā r t i ņ š. No kā tad tev tās acis tādas...?

M a r i j a. No prieka! Es priecājos par savu smuko jauno tēvu!

M ā r t i ņ š. Ak tad es tev patīku?

M a r i j a. Zināms – kā jaunais tēvs!

M ā r t i ņ š. Un citādi ne?

M a r i j a. Kā tad tu man citādi vairs vari patikt?

M ā r t i ņ š. Nu, kā... es jau nebūšu jaunais tēvs! Marij, tas jau viiss tikai tāpat vien... es jau mātes neprecēšu... es nemaz neprecēšos, ja tevis nedabūšu. Marij, kaut es tev varētu izteikt, kā tu man patīc!

M a r i j a (*uzlec stāvu*). Kas... kas... kas tev... to pavēlēja? Krustmāte?

M ā r t i ņ š. Krustmāte man gan nupat pamāja, lai es runājot. Bet, ja viņa arī nezina kā būtu lieguse, es viņā tomēr nebūtu klausījies!

M a r i j a. Ak, tas nav tiesa! Tu bildini māti – –

M ā r t i ņ š. Ne vārda viņai uz t o pusi neesmu sacījis!

M a r i j a. Un krustmātei tu arī neesi solījis viņu precēt?

M ā r t i ņ š. Ļāvu viņai tā domāt, gribēdams zināt, ko tu darīsi! Es jau nedrīkstēju... es jau citādi nemūžam... es jau tevi turēju par tik augstu un lepnu... un viltīgu...

M a r i j a. Viltīgu – mani?...

M ā r t i ņ š. Nu redzi, cik es slikts. Tu man rādīji savu mīļu sirdi, un es domāju, tu viltīgi izliecies! Bet tu man piedosi! Es zinu, ka tu man piedosi! (*Satver viņas rokas un grib viņu vilkt sev pie krūts.*)

M a r i j a. Ak, ej nost, ej projām...

M ā r t i ņ š. Redzi, tagad gan tu izliecies! Vai tad vēl diezgan ilgi neesmu mocījies... Miļā Marij, neturies nu ilgāk pretī, saki, ka es tev drusku patīku!

M a r i j a (*vairs nevarēdama valdīties*). Nu jā jel, jā – jā, jā! To jau es tev ik dienas esmu teikuse! Bet t u jau turējies pretī!

M ā r t i ņ š (*viņu apkampdams*). Ak, es biju... es nezinaju... (*Grib viņu skūpstīt.*)

M a r i j a (*galvu atliekdama atpakaļ, vēl mazliet pretodamās*). Mārtiņ... Mārtiņ...

M ā r t i ņ š. Ak, neliedzies nu vairs... nu jau tikpat... mana... (*Noskūpstā viņu ar varu vairāk reižu.*)

M a r i j a (*čukstēdama*). Mārtiņ... (*Viņas galva nosligst pie Mārtiņa krūts. Maza pauze. Tad valgām acīm.*) Mārtiņ... nē... tu saki: slikts... slikts tu nekad nebiji. Tikai (*satver viņa ausi un tuvina to savām lūpām*)... tikai mazdrusciņ – muļķis!

M ā r t i ņ š. Klusu, klusu! (*Nobučo viņu no jauna. Māte un Lavīze ienāk pa labajām durvīm.*)

DESMITĀIS SKATS

Mārtiņš. Marija. Māte. Lavīze.

L a v ī z e. Nu tak tev reiz tām mājām būs galva!

M ā t e. Paldies Dievam!

L a v ī z e. Kur man tā blašķe? (*Tuvojas skapim.*)